



DZIENNIK USTAW

POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

Warszawa, dnia 11 lutego 1983 r.

Nr 6

TRESC:
Poz.:

USTAWA

35 — z dnia 1 lutego 1983 r. — Prawo o ruchu drogowym : : : : : 81

35

USTAWA

z dnia 1 lutego 1983 r.

Prawo o ruchu drogowym.

DZIAŁ I

Ruch drogowy.

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

Art. 1. 1. Ustawa normuje zasady i warunki ruchu pieszych i pojazdów na drogach publicznych, jazdy wierzchem i pędzenia zwierząt po tych drogach oraz używania dróg w innych celach niż ruch drogowy.

2. Przepisy ustawy stosuje się do ruchu pojazdów szynowych na drodze publicznej w takim zakresie, w jakim jest to możliwe ze względu na położenie toru.

3. Przepisy ustawy stosuje się również do ruchu odbywającego się poza drogami publicznymi, jeżeli wymaga tego konieczność uniknięcia zagrożenia bezpieczeństwa uczestników tego ruchu.

Art. 2. 1. Uczestnicy ruchu i inne osoby znajdujące się na drodze są obowiązani zachowywać ostrożność, unikać wszelkiego działania, które mogłoby spowodować zagrożenie bezpieczeństwa lub porządku ruchu drogowego, ruch ten utrudniać albo w związku z ruchem zakłócać spokój lub porządek publiczny oraz narazić kogośkolwiek na szkodę. Przez działanie rozumie się również zaniechanie.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do osób znajdujących się w pobliżu drogi, jeżeli ich zachowanie mogłoby pociągnąć za sobą skutki, o których mowa w tym przepisie.

3. Jeżeli uczestnik ruchu lub inna osoba spowodowali jednak zagrożenie bezpieczeństwa ruchu drogowego, są obowiązani przedsięwziąć niezbędne środki, w celu niezwłocznego usunięcia zagrożenia, a gdyby nie mogli tego uczynić, powinni o zagrożeniu uprzedzić innych uczestników ruchu.

Art. 3. Uczestnik ruchu i osoby znajdujące się na drodze mają prawo liczyć, że inni uczestnicy tego ruchu przestrzegają przepisów ruchu drogowego, chyba że okoliczności wskazują na możliwość odmiennego zachowania.

Art. 4. 1. Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) droga — część pasa drogowego drogi publicznej przeznaczoną do ruchu lub postoju pojazdów oraz do ruchu pieszych, łącznie z poboczem oraz torowiskiem pojazdów szynowych znajdującym się w obrębie pasa drogowego; określenie to obejmuje także drogę publiczną przeznaczoną tylko do ruchu pieszych (chodnik lub ścieżkę dla pieszych),
- 2) jezdnia — część drogi przeznaczoną do ruchu pojazdów,
- 3) pas ruchu — każdy z podłużnych pasów jezdni wystarczający do ruchu jednego rzędu pojazdów wielośladowych, oznaczony lub nie oznaczony znakami drogowymi,
- 4) droga twarda — drogę z jezdnią o nawierzchni bitumicznej, betonowej, kostkowej, klinkierowej, z płyt betonowych, kamienno-betonowych lub brukowcowej albo tłuczniowej, jeżeli długość nawierzchni przekracza 20 m; inne drogi są drogami gruntowymi,
- 5) obszar zabudowany — obszar oznaczony specjalnymi tablicami miejscowości, określonymi w przepisach o znakach drogowych,
- 6) skrzyżowanie — przecięcie się w jednym poziomie dróg mających jezdnię, ich połączenie lub rozwidlenie, łącznie z powierzchniami utworzonymi przez takie przecięcia, połączenia lub rozwidlenia; określenie to nie dotyczy skrzyżowania drogi twardej z drogą gruntową lub stanowiącą podjazd do obiektu znajdującego się przy drodze,
- 7) przejście dla pieszych — powierzchnię drogi przeznaczoną do przekraczania przez pieszych jezdni lub torowiska pojazdów szynowych, oznaczoną odpowiednimi znakami drogowymi,
- 8) pojazd — środek transportu przeznaczony do poruszania się po drodze oraz maszynę lub urządzenie do tego przystosowane,
- 9) pojazd silnikowy — pojazd wyposażony w silnik, z wyjątkiem motoroweru i pojazdu szynowego,
- 10) pojazd samochodowy — pojazd silnikowy, którego konstrukcja umożliwia jazdę z prędkością przekraczającą 50 km/h.

- czającą 25 km/h; określenie to nie obejmuje ciągnika rolniczego,
- 11) autobus — pojazd samochodowy przeznaczony konstrukcyjnie do przewozu więcej niż dziewięciu osób łącznie z kierowcą; autobus połączony za pomocą przegubu z przyczepą w sposób umożliwiający bezpośrednie przechodzenie z autobusu do przyczepy nazywa się autobusem przegubowym,
 - 12) motocykl — pojazd samochodowy jednośladowy lub z bocznym wózkiem — wielośladowy; określenie to obejmuje również trzykołowy pojazd samochodowy, którego masa własna nie przekracza 400 kg,
 - 13) rower — pojazd jednośladowy lub wielośladowy (wózek rowerowy) poruszany siłą mięśni osób jadących tym pojazdem; określenie to obejmuje również motorower, to jest rower poruszany za pomocą silnika spalinowego o pojemności skokowej nie przekraczającej 50 cm³ i którego konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do 50 km/h,
 - 14) pojazd specjalny — pojazd samochodowy lub przyczepę konstrukcyjnie nie przeznaczone do przewozu osób lub ładunków,
 - 15) pojazd uprzywilejowany — pojazd wysyłający sygnały świetlne w postaci niebieskich świateł błyskowych i jednocześnie sygnały dźwiękowe o zmiennym tonie; określenie to obejmuje również pojazdy jadące w kolumnie, na której początku i na końcu znajdują się pojazdy uprzywilejowane Sił Zbrojnych lub Milicji Obywatelskiej, wysyłające dodatkowo czerwone światło błyskowe,
 - 16) ciągnik rolniczy — pojazd silnikowy skonstruowany do używania łącznie ze sprzętem do prac rolnych, leśnych, ziemnych lub ogrodniczych; ciągnik taki może być również przystosowany do ciągnięcia przyczep,
 - 17) pojazd wolnobieżny — pojazd silnikowy, którego konstrukcja ogranicza prędkość jazdy do 25 km/h, z wyłączeniem ciągnika rolniczego,
 - 18) zespół pojazdów — pojazdy złączone ze sobą w celu poruszania się po drodze jako całość; nie dotyczy to pojazdów złączonych w celu holowania,
 - 19) pojazd członowy — zespół pojazdów składający się z pojazdu silnikowego złączonego z naczepą,
 - 20) przyczepa — pojazd bez silnika, przystosowany do łączenia go z pojazdem silnikowym,
 - 21) naczepa — przyczepę, której część spoczywa na pojeździe silnikowym i obciąża ten pojazd,
 - 22) przyczepa lekka — przyczepę, której dopuszczalna masa całkowita nie przekracza 750 kg,
 - 23) masa własna — masę pojazdu z jego normalnym wyposażeniem, paliwem, olejami, smarami i cieczami w ilościach nominalnych, bez kierującego,
 - 24) dopuszczalna ładowność — największą masę ładunku i osób bez kierującego, jaką może przewozić pojazd po drodze,
 - 25) dopuszczalna masa całkowita — sumę masy własnej, masy kierującego oraz dopuszczalnej ładowności,
 - 26) rzeczywista masa całkowita — masę pojazdu, łącznie z masą znajdujących się na nim osób i rzeczy,
 - 27) kierujący — osobę, która kieruje pojazdem lub zespołem pojazdów, a także osobę, która prowadzi zorganizowaną grupę pieszych, jedzie wierzchem albo pędzi zwierzęta pojedynczo lub w stadzie,
 - 28) kierowca — osobę uprawnioną do kierowania pojazdem silnikowym,
 - 29) pieszy — osobę znajdującą się poza pojazdem na drodze i nie wykonującą na niej robót lub czynności przewidzianych odrębnymi przepisami; za pieszego uważa się również osobę prowadzącą, ciągnącą lub pchającą rower, motocykl, wózek dziecięcy, podręczny lub inwalidzki, a także osobę poruszającą się samodzielnie po chodniku w wózku inwalidzkim,
 - 30) kolumna pieszych — zorganizowaną grupę pieszych prowadzoną przez kierownika lub dowódcę,
 - 31) uczestnik ruchu — pieszego, kierującego, a także inne osoby przebywające w pojeździe lub na pojeździe znajdującym się na drodze,
 - 32) wymijanie — przejeżdżanie (przechodzenie) obok uczestnika ruchu poruszającego się w przeciwnym kierunku,
 - 33) omijanie — przejeżdżanie (przechodzenie) obok nie poruszającego się uczestnika ruchu lub przeszkody,
 - 34) wyprzedzanie — przejeżdżanie (przechodzenie) obok uczestnika ruchu poruszającego się w tym samym kierunku,
 - 35) zatrzymanie pojazdu — unieruchomienie pojazdu nie wynikające z warunków lub przepisów ruchu drogowego trwające nie dłużej niż jedną minutę oraz każde unieruchomienie pojazdu wynikające z tych warunków lub przepisów,
 - 36) postój pojazdu — unieruchomienie pojazdu nie wynikające z warunków lub przepisów ruchu drogowego trwające dłużej niż jedną minutę,
 - 37) ustąpienie pierwszeństwa przez kierującego pojazdem — powstrzymanie się od jazdy, jeżeli jazda mogłaby zmusić kierujących innymi pojazdami do zmiany kierunku lub pasa ruchu albo istotnej zmiany prędkości jazdy, a pieszych — do zatrzymania się, zwolnienia kroku lub jego przyspieszenia,
 - 38) ruch kierowany — ruch otwierany i zamykany za pomocą sygnalizacji świetlnej albo przez funkcjonariusza Milicji Obywatelskiej lub inną uprawnioną osobę,
 - 39) niedostateczna widoczność — widoczność występująca od zmierzchu do świtu, a także w warunkach zmniejszonej przejrzystości powietrza od świtu do zmierzchu,
 - 40) szczególna ostrożność — ostrożność polegająca na zwiększeniu uwagi w stopniu umożliwiającym odpowiednio szybkie reagowanie uczestnika ruchu na warunki i sytuacje zmieniające się na drodze.
2. Określone w ustawie zakazy zatrzymania lub postoju pojazdu nie dotyczą unieruchomienia pojazdu wynikającego z warunków lub przepisów ruchu drogowego.
3. Ilekroć w ustawie jest mowa o:
- 1) naczelniku gminy — rozumie się przez to również naczelnika miasta i gminy, naczelnika lub prezydenta miasta stopnia podstawowego oraz naczelnika dzielnicy,
 - 2) wojewodzie — rozumie się przez to również prezydenta miasta stopnia wojewódzkiego.
4. Przepisy ust. 1—3 stosuje się również do przepisów wydanych na podstawie niniejszej ustawy.

Rozdział 2.

Ogólne zasady ruchu drogowego.

Art. 5. 1. Uczestnik ruchu jest obowiązany stosować się do norm wynikających z przepisów niniejszej ustawy, do określonych w przepisach szczegółowych znaków i sygnałów umieszczonych na drodze oraz do poleceń i sygnałów dawanych przez osoby kierujące ruchem drogowym lub uprawnione do jego kontroli. Znaki i sygnały drogowe wyrażają ostrzeżenia, zakazy, nakazy i informacje.

2. Inwalida posiadający uprawnienie do kierowania wózkiem inwalidzkim lub pojazdem samochodowym może nie stosować się do niektórych znaków drogowych, dotyczących zakazu wjazdu lub postoju, w zakresie i na warunkach ustalonych w przepisach szczegółowych. Przepis ten stosuje się również do kierowców przewożących inwalidów mających trudności w poruszaniu się.

3. Jeżeli z norm, znaków, sygnałów i poleceń, o których mowa w ust. 1, wynika różny sposób zachowania się, uczestnik ruchu jest obowiązany stosować się do nich w następującej kolejności:

- 1) do poleceń i sygnałów dawanych przez osoby kierujące ruchem lub uprawnione do jego kontroli,
- 2) do sygnałów świetlnych,
- 3) do znaków drogowych,
- 4) do norm zawartych w przepisach.

Art. 6. 1. Uczestnicy ruchu oraz inne osoby znajdujące się na drodze są obowiązani ułatwić przejazd pojazdu uprzywilejowanego, w szczególności przez niezwłoczne usunięcie się z jego drogi i w razie potrzeby zatrzymanie się.

2. Zabrania się wyprzedzania pojazdu uprzywilejowanego; kierujący pojazdem, jadąc za kolumną pojazdów uprzywilejowanych, jest obowiązany utrzymywać odległość co najmniej 100 m.

Art. 7. 1. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, określają znaki i sygnały obowiązujące w ruchu drogowym, ich znaczenie i zakres obowiązywania.

2. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych, w drodze rozporządzenia, może wprowadzać w uzasadnionych przypadkach okresowe ograniczenia ruchu pojazdów na drogach lub zakazy ruchu niektórych ich rodzajów.

3. Minister Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Spraw Wewnętrznych, w drodze rozporządzenia, określa dodatkowe znaki i sygnały dla kierujących tramwajami i trolejbusami.

4. Ministrowie Komunikacji, Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz Spraw Wewnętrznych, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, określają szczegółowe zasady zarządzania ruchem na drogach i jego organizacji oraz znakowania dróg, a także organy administracji państwowej właściwe w tych sprawach.

5. Wojewodowie ustalają miejscowości stanowiące obszar zabudowany i ogłaszają ich wykazy w dziennikach urzędowych wojewódzkich rad narodowych.

Rozdział 3

Przepisy o ruchu pieszycy.

Art. 8. 1. Pieszy jest obowiązany korzystać z chodnika lub innej drogi dla pieszych (ścieżki), a w razie braku takiej drogi — z pobocza. Jeżeli nie ma pobocza lub czasowo nie można z niego korzystać — może korzystać z jezdni, pod warunkiem zajmowania miejsca jak najbliżej jej krawędzi i ustępowania nadjeżdżającym pojazdom.

2. Pieszy idący po poboczu lub jezdni jest obowiązany iść po lewej stronie drogi.

3. W razie zamknięcia chodnika dla ruchu, pieszy powinien iść po jezdni obok tego chodnika, chyba że ruch pieszych został skierowany na inną część drogi.

4. Z zachowaniem przepisów ust. 1 i 2 piesi idący po jezdni są obowiązani iść jeden za drugim; na drogach o małym ruchu w warunkach dobrej widoczności dwóch pieszych może iść obok siebie.

5. Korzystanie przez pieszego z drogi przeznaczonej tylko dla rowerów dozwolone jest jedynie w razie braku chodnika lub pobocza albo niemożności korzystania z nich; na drogach tych piesi są obowiązani ustępować miejsca kierującym rowerami.

Art. 9. 1. Kolumna pieszych może poruszać się tylko po prawej stronie jezdni.

2. Liczba pieszych idących po jezdni w kolumnie obok siebie nie może przekraczać czterech, a w kolumnach wojskowych — sześciu, pod warunkiem że kolumna nie zajmuje więcej niż połowy szerokości jezdni.

3. Kolumny pieszych do lat 10 mogą poruszać się tylko dwójkami, pod nadzorem osoby (osób) pełnoletniej; w warunkach dostatecznej widoczności kolumny te mogą być prowadzone po jezdni jedynie zgodnie z postanowieniami art 8 ust. 1 i 2.

4. Zabrania się ruchu kolumn pieszych na jezdni w czasie mgły; nie dotyczy to kolumn wojskowych i milicyjnych.

5. Jeżeli przemarsz kolumny odbywa się w warunkach niedostatecznej widoczności, pierwszy i ostatni z marszerujących z lewej strony są obowiązani nieść latarki:

- 1) pierwszy — ze światłem białym, skierowanym do przodu,
- 2) ostatni — ze światłem czerwonym, skierowanym do tyłu.

W kolumnie o długości przekraczającej 20 m marszerujący po lewej stronie są obowiązani nieść dodatkowe latarki ze światłem białym, rozmieszczone w taki sposób, aby odległość między nimi nie przekraczała 10 m. Światło latarek powinno być widoczne z odległości co najmniej 150 m.

Art. 10. 1. Pieszy przechodząc przez jezdnię lub torowisko jest obowiązany zachować szczególną ostrożność oraz — z zastrzeżeniem ust. 4 — korzystać z przejść dla pieszych; pieszy znajdujący się na tych przejściach ma pierwszeństwo przed kierującymi pojazdami.

2. Poza przejściami dla pieszych przechodzenie przez jezdnię jest dozwolone tylko pod warunkiem, że nie spowoduje zagrożenia bezpieczeństwa ruchu lub utrudnienia ruchu pojazdów; pieszy jest obowiązany pojazdom tym ustąpić pierwszeństwa; do przeciwległej krawędzi jezdni

powinien kierować się drogą najkrótszą (prostopadle do osi jezdni).

3. Na obszarze zabudowanym na drogach o dwóch jezdniach lub po których kursują tramwaje po torowisku wyodrębnionym z jezdni, pieszy może korzystać tylko z przejść dla pieszych.

4. Przechodzenie przez jezdnię poza przejściami dla pieszych jest dozwolone, gdy odległość od przejścia przekracza 100 m; jeżeli jednak skrzyżowanie bez wyznaczonego przejścia znajduje się w odległości mniejszej niż 100 m — jest dozwolone również na tym skrzyżowaniu.

5. Przepisy ust. 1—4 stosuje się odpowiednio, jeżeli na drodze znajduje się przejście nadziemne lub podziemne dla pieszych.

6. Przechodzenie przez torowisko wyodrębnione z jezdni jest dozwolone tylko w miejscach do tego przeznaczonych.

7. Zabrania się:

- 1) wchodzenia na jezdnię:
 - a) bezpośrednio przed jadącym pojazdem, w tym również na przejściach dla pieszych,
 - b) spoza pojazdu lub innej przeszkody ograniczającej widoczność drogi,
- 2) przechodzenia przez jezdnię w miejscach o niedostatecznej widoczności drogi,
- 3) zmniejszania prędkości lub zatrzymywania się bez uzasadnionej potrzeby podczas przechodzenia przez jezdnię lub torowisko,
- 4) przebiegania przez jezdnię,
- 5) chodzenia po torowiskach,
- 6) wchodzenia na tory, gdy zapory lub półzapory są opuszczone lub opuszczanie ich zostało rozpoczęte,
- 7) przechodzenia przez jezdnię w miejscu, w którym urządzenia zabezpieczające lub przeszkoda oddzielają drogę dla pieszych albo chodnik od jezdni, bez względu na to, po której stronie jezdni się one znajdują.

8. Na przystanku komunikacji publicznej z wysepką dla pasażerów, która łączy się z przejściem dla pieszych, przechodzenie do przystanku i z przystanku dozwolone jest tylko po tym przejściu.

9. Jeżeli przejście dla pieszych wyznaczone jest na drodze o dwóch jezdniach, przejście na każdej jezdni uważa się za przejście odrębne. Przepis ten stosuje się odpowiednio do przejść dla pieszych w miejscach, w których ruch pojazdów jest rozdzielony wysepką lub za pomocą innych urządzeń wystających z jezdni.

Art. 11. Przepisów art. 8—10 nie stosuje się w razie zamknięcia ruchu pojazdów na drodze.

Rozdział 4

Przepisy o ruchu pojazdów.

Oddział 1

Zasady ogólne.

Art. 12. 1. Na drogach obowiązuje kierującego pojazdem ruch prawostronny.

2. Na drogach o dwóch jezdniach kierujący jest obowiązany jechać po prawej jezdni; do jezdni tych nie wlicza się jezdni przeznaczonych do dojazdu do posesji położonych przy drodze.

3. Na jezdniach dwukierunkowych o co najmniej czterech pasach ruchu kierujący pojazdem jest obowiązany zajmować pasy ruchu znajdujące się na prawej połówce jezdni.

4. Kierujący jest obowiązany jechać możliwie blisko prawej krawędzi jezdni. Jeżeli pasy ruchu na jezdni są wyznaczone, nie może zajmować więcej niż jednego pasa.

5. Kierujący pojazdem zaprzęgowym, rowerem, wózkiem ręcznym i inwalidzkim oraz osoba kierująca pojazdem napędzonym silnikiem, idąca obok takiego pojazdu, są obowiązani poruszać się po poboczu, chyba że nie nadaje się ono do jazdy lub ruch pojazdu utrudniałby ruch pieszych.

6. Jeżeli tory pojazdów szynowych znajdują się w jezdni, kierujący pojazdem nieszynowym znajdującym się na części jezdni, po której poruszają się pojazdy szynowe, jest obowiązany ustąpić miejsca nadjeżdżającemu pojazdowi szynowemu.

Art. 13. 1. Na autostradach dopuszcza się ruch wyłącznie pojazdów samochodowych, które na równej poziomej drodze mogą rozwinąć prędkość co najmniej 40 km/h, w tym również w razie ciągnięcia przyczep.

2. Na autostradzie zabrania się:

- 1) zatrzymywania i postoju pojazdów w innych miejscach niż wyznaczone w tym celu; jeżeli unieruchomienie pojazdu nastąpiło z przyczyn technicznych, kierowca jest obowiązany usunąć pojazd z jezdni oraz ostrzec innych uczestników ruchu,
- 2) cofania,
- 3) wjeżdżania na pas między jezdniami.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do ruchu na drogach nie będących autostradami, lecz także przeznaczonych wyłącznie dla pojazdów samochodowych, z wyjątkiem warunku prędkości wymienionego w ust. 1.

Oddział 2

Włączanie się do ruchu.

Art. 14. 1. Włączanie się do ruchu następuje przy rozpoczynaniu jazdy po zatrzymaniu się lub postoju nie wynikającym z warunków lub przepisów ruchu drogowego, jak również przy wjeżdżaniu:

- 1) na drogę z nieruchomości, z obiektu przydrożnego lub dojazdu do takiego obiektu oraz z drogi nie będącej drogą publiczną,
- 2) z pola na drogę oraz z drogi gruntowej na drogę twardą,
- 3) z pobocza, z pasa ruchu dla pojazdów powolnych lub z drogi dla rowerów na jezdnię,
- 4) pojazdem szynowym z zajezdni na drogę lub z pętli na jezdnię.

2. Kierujący włączający się do ruchu są obowiązani zachować szczególną ostrożność oraz ustąpić pierwszeństwa.

Art. 15. 1. Na obszarze zabudowanym kierujący pojazdem zbliżający się do oznaczonego przystanku autobusowego (trolejbusowego) jest obowiązany zmniejszyć prędkość, a w razie potrzeby zatrzymać się, aby umożliwić autobusom (trolejbusom) włączenie się do ruchu, jeżeli kierowca takiego pojazdu sygnalizuje kierunkowskazem zamiar zmiany pasa ruchu lub wjechania z zatoki na jezdnię.

2. Kierowcy autobusów (trolejbusów), o których mowa w ust. 1, mogą wjechać na sąsiedni pas ruchu lub na jezdnię dopiero po upewnieniu się, że nie spowoduje to zagrożenia bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Oddział 3

Prędkość i hamowanie.

Art. 16. 1. Kierujący pojazdem jest obowiązany jechać z prędkością zapewniającą panowanie nad pojazdem, z uwzględnieniem warunków, w jakich ruch się odbywa, w szczególności zaś takich okoliczności, jak rzeźba terenu, stan i widoczność drogi, stan i ładunek pojazdu oraz warunki atmosferyczne i natężenie ruchu.

2. Kierujący jest obowiązany:

- 1) prowadzić pojazd z prędkością nie utrudniającą jazdy innym kierującym,
- 2) hamować w sposób nie powodujący zagrożenia bezpieczeństwa ruchu lub jego utrudnienia,
- 3) utrzymywać odstęp niezbędny do uniknięcia zderzenia w razie hamowania lub zatrzymania poprzedzającego pojazdu.

3. Poza obszarem zabudowanym na jezdniach dwukierunkowych o dwóch pasach ruchu kierujący pojazdami objętymi indywidualnym ograniczeniem prędkości i pojazdami lub zespołami pojazdów o długości większej niż 7 m są obowiązani utrzymywać taki odstęp od pojazdów silnikowych znajdujących się przed nimi, aby inne wyprzedzające pojazdy mogły bezpiecznie wjechać w lukę utrzymywaną między tymi pojazdami. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli kierujący przystępuje do wyprzedzania lub gdy wyprzedzanie jest zabronione.

Art. 17. 1. Ustala się następującą dopuszczalną prędkość pojazdów na drogach:

- | | | |
|--|---|-------------|
| 1) na obszarze zabudowanym | — | 60 km/h |
| 2) poza obszarem zabudowanym: | | |
| a) samochodu osobowego i motocykla | — | 90 km/h |
| b) samochodu osobowego z przyczepą, motocykla z przyczepą, samochodu ciężarowego (również z przyczepą), autobusu (również z przyczepą), trolejbusu (również z przyczepą), pojazdu specjalnego, pojazdu członowego i ciągnika siodłowego, ciągnika balastowego (również z przyczepą), pojazdu szynowego | — | 70 km/h |
| 3) na autostradzie i na innej drodze przeznaczonej wyłącznie dla pojazdów samochodowych — prędkości ustalone w pkt 2, z tym, że dopuszcza się prędkość: | | |
| a) samochodów osobowych bez przyczep | — | do 110 km/h |
| b) autobusów bez przyczep | — | do 90 km/h. |

2. Dopuszczalna prędkość ciągnika rolniczego (również z przyczepą) nie może przekraczać 30 km/h, a pojazdu z urządzeniem lub ładunkiem wystającym do przodu więcej niż 1,5 m od siedzenia dla kierującego:

- 1) na obszarze zabudowanym — 30 km/h
- 2) poza obszarem zabudowanym — 60 km/h.

3. Przepisy ust. 1 pkt 2 i 3 nie dotyczą pojazdów oznaczonych z przodu i z tyłu tablicami z napisem „jazda próbna”, eksploatowanych w ramach badań i prób przeprowadzanych przez właściwe przedsiębiorstwa produkcyjne lub powołane do tego placówki naukowo-badawcze.

4. Ministrowie Komunikacji, Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska oraz Spraw Wewnętrznych określają zasady i warunki wprowadzania za pomocą znaków drogowych innej niż ustalona w ust. 1 pkt 1 dopuszczalnej prędkości pojazdów oraz organy administracji państwowej właściwe w tych sprawach.

5. Organ administracji państwowej dopuszczający pojazd do ruchu może ustalić indywidualnie dopuszczalną prędkość pojazdu niższą niż określona w ust. 1 i 2, jeżeli jest to uzasadnione cechami konstrukcyjnymi pojazdu. Ograniczenie prędkości należy uwidocznic na znaku z tyłu pojazdu. Przepis ten stosuje się odpowiednio do przyczep.

Oddział 4

Zmiana kierunku jazdy lub pasa ruchu.

Art. 18. 1. Kierujący pojazdem może zmienić kierunek jazdy lub zajmowany pas ruchu tylko z zachowaniem szczególnej ostrożności oraz pod warunkiem, że nie spowoduje to zajechania drogi innym kierującym.

2. Kierujący pojazdem jest obowiązany przed skreśleniem zbliżyć się:

- 1) do prawej krawędzi jezdni — jeżeli zamierza skręcić w prawo,
- 2) do środka jezdni, a na jezdni o ruchu jednokierunkowym do lewej jej krawędzi — jeżeli zamierza skręcić w lewo.

3. Przepisu ust. 2 nie stosuje się, jeżeli wymiary pojazdu uniemożliwiają skreślenie zgodnie z tym przepisem lub dopuszczalna jest jazda wyłącznie w jednym kierunku.

4. Kierujący pojazdem zawracając jest obowiązany ustąpić pierwszeństwa również pojazdom wjeżdżającym z drogi podporządkowanej.

5. Zabrania się zawracania:

- 1) w tunelach, na mostach i wiaduktach,
- 2) na autostradach,
- 3) na innych drogach przeznaczonych wyłącznie dla pojazdów samochodowych, z wyjątkiem skrzyżowań i miejsc do tego przeznaczonych,
- 4) w warunkach, w których mogłoby to zagrażać bezpieczeństwu ruchu lub ruch ten utrudnić.

6. Kierujący pojazdem jest obowiązany zawczasu i wyraźnie sygnalizować zamiar zmiany kierunku jazdy lub pasa ruchu oraz zaprzestać sygnalizowania niezwłocznie po wykonaniu manewru.

Oddział 5

Wymijanie, omijanie i cofanie.

Art. 19. 1. Kierujący pojazdem jest obowiązany:

- 1) przy wymijaniu zachować bezpieczny odstęp od wymijanego pojazdu lub uczestnika ruchu, a w razie potrzeby — zboczyć na prawo i zmniejszyć prędkość lub zatrzymać się,

- 2) przy omijaniu zachować bezpieczny odstęp od omi-
janego pojazdu lub uczestnika ruchu albo przeszkody
1 — w razie potrzeby — zmniejszyć prędkość,
3) przy cofaniu zachować szczególną ostrożność.

2. Zabrania się cofania pojazdu w tunelach, na mo-
stach i wiaduktach.

Oddział 6

Wyprzedzanie.

Art. 20. 1. Przed wyprzedzaniem kierujący jest obo-
wiązany upewnić się, czy ma odpowiednią widoczność
i dostateczne miejsce do wyprzedzania, bez utrudnienia
komukolwiek ruchu.

2. Przy wyprzedzaniu kierujący pojazdem jest obo-
wiązany — z zastrzeżeniem ust. 3, 4 i 9 — przejeżdżać
z lewej strony wyprzedzanego uczestnika ruchu, z zach-
owaniem szczególnej ostrożności, a zwłaszcza bezpieczne-
go odstępu; w razie wyprzedzania pojazdu jednoślado-
wego lub kolumny pieszych odstęp nie może być mniej-
szy niż jeden metr.

3. Pojazd szynowy może być wyprzedzany tylko
z prawej strony, chyba że położenie torów uniemożliwia
takie wyprzedzanie lub wyprzedzanie odbywa się na
jezdni jednokierunkowej.

4. Wyprzedzanie uczestnika ruchu, który sygnalizuje
zamiar skręcenia w lewo, może odbywać się tylko z jego
prawej strony.

5. Kierujący, po wyprzedzeniu, jest obowiązany wje-
chać na dotychczas zajmowany pas ruchu, chyba że za-
mierza w dalszym ciągu wyprzedzać, pod warunkiem jed-
nak, że pozostanie na tym pasie ruchu nie spowoduje
utrudnienia jazdy innym kierującym.

6. Kierującemu pojazdem wyprzedzanym zabrania się
zwiększania prędkości, a kierujący pojazdem wolnobież-
nym, ciągnikiem rolniczym lub pojazdem bez silnika jest
obowiązany usunąć się jak najbardziej na prawo i —
w razie potrzeby — zatrzymać się w celu ułatwienia
wyprzedzenia.

7. Zabrania się wyprzedzania:

- 1) przy dojeżdżaniu do wierzchołka wzniesienia,
- 2) na zakrętach oznaczonych znakami ostrzegawczymi,
- 3) na skrzyżowaniach, z wyjątkiem skrzyżowań o ruchu
okrężnym lub na których ruch jest kierowany.

8. Dopuszcza się wyprzedzanie w miejscach wymie-
nionych w ust. 7 pkt 1 i 2 na jezdniach:

- 1) jednokierunkowych,
- 2) dwukierunkowych z wyznaczonymi pasami ruchu,
pod warunkiem że kierujący nie wjeżdża na część
jezdni przeznaczoną do ruchu w kierunku przeciwnym
— w miejscu, gdzie jest to zabronione znakami
na jezdni.

9. Na drogach z wyznaczonymi pasami ruchu dopusz-
cza się, przy zachowaniu ust. 1 i 7, wyprzedzanie z pra-
wej strony:

- 1) na jezdniach jednokierunkowych,
- 2) na jezdniach dwukierunkowych, jeżeli co najmniej
dwa pasy ruchu na obszarze zabudowanym lub trzy
pasy ruchu poza obszarem zabudowanym przezna-
czone są do jazdy w tym samym kierunku.

Oddział 7

Przecinanie się kierunków ruchu.

Art. 21. 1. Kierujący pojazdem, zbliżając się do
skrzyżowania, jest obowiązany zachować szczególną
ostrożność oraz ustąpić pierwszeństwa pojazdom nadjeź-
dzającym z prawej strony, a jeżeli skręca w lewo — także
jadącym z kierunku przeciwnego na wprost lub skręca-
jącym w prawo.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do pojazdów szy-
nowych, które mają pierwszeństwo w stosunku do innych
pojazdów, bez względu na to, z której strony nadjeżdżają.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również w razie
przecinania się poza skrzyżowaniem kierunków ruchu po-
jazdów jadących po tej samej drodze.

4. Kierującemu pojazdem zabrania się:

- 1) wjeżdżania na skrzyżowanie, jeżeli za skrzyżowaniem
nie ma miejsca do kontynuowania jazdy,
- 2) rozdzielania kolumny pieszych.

Art. 22. 1. Kierujący pojazdem, zbliżając się do
przejęcia dla pieszych, jest obowiązany zachować
szczególną ostrożność i ustąpić pierwszeństwa pieszemu
znajdującemu się na przejściu.

2. Kierujący pojazdem, który skręca w drogę po-
przeczną, jest obowiązany ustąpić pierwszeństwa piesze-
mu przechodzącemu na skrzyżowaniu przez jezdnię drogi,
na którą wjeżdża.

3. Kierującemu pojazdem zabrania się:

- 1) wyprzedzania na przejściach dla pieszych i bezpo-
średnio przed nimi, z wyjątkiem przejść, na których
ruch jest kierowany,
- 2) omijania pojazdu, który jechał w tym samym kie-
runku, lecz zatrzymał się w celu ustąpienia pierw-
szeństwa pieszemu.

4. Kierujący pojazdem, przejeżdżając przez chodnik
lub inną drogę dla pieszych, powinien jechać powoli
i ustąpić pierwszeństwa pieszemu.

5. Przepis ust. 4 stosuje się odpowiednio przy jeździe
na placach (ulicach), na których ze względu na brak wy-
odrębnienia jezdni i chodników ruch pieszych i pojazdów
odbywa się na tej samej powierzchni.

6. Kierujący jest obowiązany zachować szczególną
ostrożność przy przejeżdżaniu obok oznaczonego przy-
stanku tramwajowego nie znajdującego się przy chodniku.
Jeżeli przystanek nie jest wyposażony w wysepkę dla
pasażerów, a na przystanek wjeżdża tramwaj lub stoi na
nim, kierujący jest obowiązany zatrzymać pojazd w ta-
kim miejscu i na taki czas, aby zapewnić pieszym swo-
bodny dostęp do tramwaju i na chodnik. Przepisy te
stosuje się odpowiednio przy ruchu wszelkich innych po-
jazdów komunikacji publicznej.

7. W razie przechodzenia przez jezdnię osoby upo-
śledzonej, używającej specjalnego oznaczenia, lub osoby
o widocznej niesprawności ruchowej kierujący jest obo-
wiązany zatrzymać pojazd w celu umożliwienia jej
przejścia.

Art. 23. 1. Kierujący pojazdem, zbliżając się do
przejazdu kolejowego oraz przejeżdżając przez przejazd,
jest obowiązany zachować szczególną ostrożność; przed
wjechaniem na tory powinien upewnić się, czy nie zbliża
się pociąg, a ponadto przedsięwziąć wszelkie środki

ostrożności, zwłaszcza jeżeli wskutek mgły lub z innych powodów przejrzystość powietrza jest zmniejszona.

2. Kierujący jest obowiązany prowadzić pojazd z taką prędkością, aby mógł go zatrzymać w bezpiecznym miejscu, gdy nadjeżdża pociąg lub gdy urządzenia zabezpieczające albo dawane sygnały zabraniają wjazdu na przejazd.

3. Kierującemu pojazdem zabrania się:

- 1) objeżdżania opuszczonych zapór lub półzapór oraz wjeżdżania na przejazd, jeżeli opuszczanie ich zostało rozpoczęte lub podnoszenie nie zostało zakończone,
- 2) wjeżdżania na przejazd, jeżeli po drugiej stronie przejazdu nie ma miejsca do kontynuowania jazdy,
- 3) wyprzedzania na przejazdach kolejowych i bezpośrednio przed nimi,
- 4) omijania pojazdów oczekujących na otwarciu ruchu przez przejazd, jeżeli wymagałoby to wjechania na część jezdni przeznaczoną dla przeciwnego kierunku ruchu.

4. W razie unieruchomienia pojazdu na przejeździe kolejowym kierujący jest obowiązany niezwłocznie usunąć go z przejazdu, a jeżeli nie jest to możliwe — ostrzec kierujących pojazdami szynowymi o niebezpieczeństwie.

5. Przejazd pojazdu lub zespołu pojazdów o długości przekraczającej 10 m i nie mogących rozwinąć prędkości powyżej 6 km/h może być dokonany tylko po uprzednim upewnieniu się, że w czasie potrzebnym na przejechanie przez przejazd kolejowy nie nadjeżdża pociąg, lub po uzgodnieniu czasu przejazdu z dróżnikiem kolejowym.

6. Przepisy ust. 1—4 stosuje się odpowiednio przy przejeżdżaniu przez tory tramwajowe.

Oddział 8

Ostrzeżenie oraz jazda w warunkach zmniejszonej przejrzystości powietrza.

Art. 24. 1. Kierujący pojazdem powinien używać sygnałów ostrzegawczych — dźwiękowych lub świetlnych, w razie gdy zachodzi konieczność ostrzeżenia o niebezpieczeństwie.

2. Zabrania się:

- 1) nadużywania sygnałów ostrzegawczych lub używania ich do celów niezgodnych z przeznaczeniem,
- 2) używania sygnałów dźwiękowych na obszarze zabudowanym, chyba że jest to konieczne w związku z bezpośrednim niebezpieczeństwem,
- 3) ostrzegania światłami drogowymi w warunkach, w których może to spowodować osłepienie innych kierujących.

Art. 25. 1. W czasie jazdy w warunkach zmniejszonej przejrzystości powietrza spowodowanej mgłą, opadami atmosferycznymi lub innymi przyczynami kierujący jest obowiązany zachowywać szczególną ostrożność, a ponadto:

- 1) kierujący pojazdem silnikowym jest obowiązany:
 - a) włączyć światła mijania lub przeciwmgłowe przednie albo obydwa te światła,
 - b) dawać krótkotrwałe sygnały dźwiękowe w czasie wyprzedzania lub omijania poza obszarem zabudowanym,

2) kierujący innym pojazdem niż wymieniony w pkt 1 jest obowiązany:

- a) włączyć światła, w które pojazd jest wyposażony,
- b) korzystać z pobocza drogi, a jeżeli nie jest to możliwe — jechać jak najbliżej krawędzi jezdni i nie wyprzedzać innych pojazdów.

2. W warunkach zmniejszonej przejrzystości powietrza dopuszcza się również używanie tylnych świateł przeciwmgłowych, a poza obszarem zabudowanym od zmierzchu do świtu — świateł drogowych.

3. Na drogach krętych dopuszcza się używanie przednich świateł przeciwmgłowych od zmierzchu do świtu również w warunkach normalnej przejrzystości powietrza.

Oddział 9

Holowanie.

Art. 26. 1. Kierujący może holować pojazd silnikowy tylko pod warunkiem, że:

- 1) prędkość pojazdu holującego nie przekracza 30 km/h na obszarze zabudowanym i 60 km/h poza takim obszarem,
- 2) pojazd holujący ma włączone światła mijania również w okresie dostatecznej widoczności,
- 3) w pojeździe holowanym znajduje się kierowca mający uprawnienie do kierowania tym pojazdem, chyba że pojazd jest holowany w sposób wykluczający potrzebę kierowania nim,
- 4) pojazd holowany jest połączony z pojazdem holującym w sposób wykluczający odłączenie się w czasie jazdy; nie dotyczy to holowania motocykla, który powinien być połączony z pojazdem holującym połączeniem giętkim w sposób umożliwiający łatwe odłączenie,
- 5) pojazd holowany ma włączone światła mijania, a z tyłu — wymagane światła zewnętrzne; jeżeli długość pojazdu przekracza 6 m — jest również zaopatrzony, z tyłu po lewej stronie, w ostrzegawczy trójkąt odblaskowy,
- 6) w pojeździe holowanym na połączeniu sztywnym jest sprawny co najmniej jeden układ hamulców, a w pojeździe holowanym na połączeniu giętkim — dwa układy,
- 7) odległość między pojazdami wynosi nie więcej niż 3 m przy połączeniu sztywnym, a od 4 do 6 m przy połączeniu giętkim, przy czym połączenie jest oznakowane na przemian pasami białymi i czerwonymi lub zaopatrzone w chorągiewkę barwy żółtej lub czerwonej; przepisu tego nie stosuje się w razie holowania pojazdów Sił Zbrojnych.

2. Zabrania się holowania:

- 1) pojazdu, którego stan techniczny umożliwia jazdę,
- 2) pojazdu o niesprawnym układzie kierowniczym lub o niesprawnych hamulcach, chyba że sposób holowania wyklucza potrzebę ich użycia, a rzeczywista masa całkowita pojazdu holowanego nie przekracza rzeczywistej masy całkowitej pojazdu holującego,
- 3) pojazdu na połączeniu giętkim, jeżeli w pojeździe tym działanie układu hamulcowego uzależnione jest od pracy silnika, a silnik jest unieruchomiony,
- 4) więcej niż jednego pojazdu, z wyjątkiem pojazdu członowego,

- 5) pojazdem z przyczepą (naczepą),
- 6) na autostradzie, z wyjątkiem holowania do najbliższego wyjazdu.

Rozdział 5

Przepisy o ruchu rowerów, pojazdów zaprzęgowych oraz o jeździe wierzchem i pędzeniu zwierząt.

Art. 27. 1. Kierujący rowerem, korzystający z drogi przeznaczonej tylko do ruchu rowerów i pieszych, jest obowiązany zachowywać szczególną ostrożność wobec pieszych idących taką drogą i ustępować im pierwszeństwa.

2. Na rowerze dopuszcza się przewożenie dziecka do lat 7 pod warunkiem, że jest ono umieszczone na dodatkowym siodełku, zapewniającym bezpieczną jazdę.

3. Kierującemu rowerem zabrania się:

- 1) jazdy po drodze przeznaczonej tylko dla pieszych,
- 2) jazdy obok innego uczestnika ruchu na jezdni,
- 3) jazdy bez trzymania co najmniej jednej ręki na kierownicy oraz nóg na pedałach,
- 4) czepiania się pojazdów.

4. Kierującemu motorowerem na drodze przeznaczonej tylko dla rowerów zabrania się przekraczania prędkości 40 km/h, a na drodze przeznaczonej tylko dla rowerów i pieszych — 30 km/h.

Art. 28. 1. Do zaprzęgu mogą być używane tylko zwierzęta niepełochliwe, odpowiednio sprawne fizycznie i dające sobą kierować.

2. Kierujący powinien utrzymywać pojazd i zaprzęg w takim stanie, aby mógł nad nimi panować.

3. Zwierzęta mogą być prowadzone luzem przy pojeździe zaprzęgowym z jego prawej strony, w liczbie nie większej niż dwie sztuki.

4. Bezpośrednio jeden za drugim mogą jechać nie więcej niż trzy pojazdy zaprzęgowe; odległość między trzecim pojazdem a następnym nie może być mniejsza niż 100 m.

5. Kierujący pojazdem zaprzęgowym przy wjeżdżaniu na drogę twardą w miejscu, gdzie nie ma dostatecznej widoczności drogi, jest obowiązany prowadzić zwierzę za uzdę.

6. Przewożenie osób pojazdami zaprzęgowymi jest dozwolone pod warunkiem urządzenia miejsc do siedzenia; przepisu tego nie stosuje się podczas jazdy związanych z pracami prowadzonymi w polu lub w lesie.

7. Kierującemu pojazdem zaprzęgowym zabrania się:

- 1) przeciążania zwierząt,
- 2) jazdy obok innego uczestnika ruchu na jezdni,
- 3) pozostawiania pojazdu nie zabezpieczonego przed ruszeniem,
- 4) jazdy pojazdami na płozach bez dzwonek lub grzechotek.

Art. 29. 1. Jeździec i poganiacz są obowiązani korzystać z dróg (ścieżek, pasów) przeznaczonych do pędzenia zwierząt; w razie braku takich dróg mogą korzystać z pobocza, a jeżeli brak pobocza — z jezdni.

2. Do jazdy wierzchem i pędzenia zwierząt stosuje się odpowiednio przepisy art. 28 ust. 1 i 2 oraz przepisy o ruchu pojazdów.

Art. 30. 1. Zabrania się jazdy wierzchem:

- 1) bez uzdy,
- 2) obok innego uczestnika ruchu na jezdni,
- 3) po drogach oznaczonych znakami z numerem drogi międzynarodowej oraz po drogach, na których obowiązuje zakaz ruchu pojazdów zaprzęgowych,
- 4) po drogach twardych w okresie niedostatecznej widoczności.

2. Na drogach gruntowych dopuszcza się jazdę wierzchem w okresie niedostatecznej widoczności pod warunkiem umieszczenia po lewej stronie jeźdźca lub wierzchowca latarki ze światłem białym skierowanym do przodu oraz światłem czerwonym skierowanym do tyłu. Światła te powinny być widoczne z odległości co najmniej 150 m.

3. Jeździec może prowadzić luzem tylko jedno zwierzę po swojej prawej stronie.

Art. 31. 1. Zwierzęta można pędzić po drodze tylko pod odpowiednim nadzorem; zwierzęta pojedyncze mogą być prowadzone tylko na uwięzi.

2. Poganiacz jest obowiązany:

- 1) iść po lewej stronie pędzonych zwierząt,
- 2) w okresie niedostatecznej widoczności — nieść latarkę z widocznym z odległości co najmniej 150 m światłem białym skierowanym do przodu i czerwonym skierowanym do tyłu.

3. Zabrania się:

- 1) pędzenia zwierząt po drogach oznaczonych znakami z numerem drogi międzynarodowej, a po innych drogach twardych — w okresie od zmierzchu do świtu,
- 2) przepędzania zwierząt w poprzek drogi w miejscach niewidocznych na dostateczną odległość,
- 3) zatrzymywania zwierząt na jezdni,
- 4) dopuszczania do zajmowania przez zwierzęta więcej niż prawej połowy jezdni albo drogi dla pieszych lub rowerzystów.

4. Niezależnie od ograniczeń wymienionych w ust. 3 wojewoda może wprowadzić na obszarze województwa zakaz pędzenia zwierząt na określonych drogach lub obszarach oraz w określonym czasie.

DZIAŁ II

Porządek i bezpieczeństwo ruchu na drogach.

Rozdział 1

Przepisy porządkowe.

Art. 32. Kierujący pojazdem jest obowiązany mieć przy sobie dokumenty uprawniające do kierowania i używania danego pojazdu.

Art. 33. Kierowca pojazdu samochodowego oraz osoba przewożona takim pojazdem na przednim siedzeniu, wyposażonym w pasy bezpieczeństwa, są obowiązani korzystać z tych pasów podczas jazdy po drodze twardej poza obszarem zabudowanym. Obowiązek ten nie dotyczy:

- 1) kobiet ciężarnych,
- 2) osób mających zaświadczenie lekarskie o przeciwwskazaniu używania pasów bezpieczeństwa,
- 3) kierujących taksówkami podczas przewożenia pasażera,

- 4) funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej i żołnierzy wojskowych organów porządkowych — podczas wykonywania obowiązków służbowych.

Art. 34. Kierowca motocykla oraz osoba przewożona takim pojazdem są obowiązani do używania na drodze twardej motocyklowego hełmu ochronnego. Obowiązek ten nie dotyczy dzieci do lat 7 pod warunkiem, że kierowca motocykla nie przekracza prędkości 60 km/h.

Art. 35. 1. Dziecko w wieku do lat 7 może korzystać z drogi tylko pod opieką osoby, która osiągnęła wiek co najmniej 10 lat; nie dotyczy to ruchu na drodze przeznaczonej wyłącznie dla pieszych.

2. Niewidomy jest obowiązany nieść białą laskę w sposób widoczny podczas samodzielnego poruszania się po drodze.

Art. 36. 1. W razie uczestniczenia w wypadku drogowym kierujący pojazdem jest obowiązany:

- 1) zatrzymać pojazd nie powodując przy tym zagrożenia bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- 2) przedsięwziąć odpowiednie środki w celu zapewnienia bezpieczeństwa ruchu w miejscu wypadku,
- 3) jeżeli nie ma zabitych lub rannych — niezwłocznie usunąć pojazd z miejsca wypadku, aby nie powodował zagrożenia lub tamowania ruchu,
- 4) podać swoje dane personalne na żądanie osób uczestniczących w wypadku.

2. Jeżeli w wypadku są zabici lub ranni, kierujący pojazdem jest obowiązany ponadto:

- 1) udzielić niezbędnej pomocy ofiarom wypadku oraz wezwać pogotowie ratunkowe i milicję,
- 2) nie podejmować czynności, które mogłyby utrudnić ustalenie przebiegu wypadku,
- 3) pozostać na miejscu wypadku, a jeżeli wezwanie pogotowia lub milicji wymaga oddalenia się, niezwłocznie powrócić na to miejsce.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do innych osób uczestniczących w wypadku.

Art. 37. 1. Nauka jazdy pojazdami silnikowymi i szynowymi może być prowadzona tylko przez osoby do tego uprawnione.

2. Pojazdy do nauki jazdy lub egzaminu powinny być oznaczone tablicą kwadratową barwy niebieskiej z białą literą „L”.

Art. 38. Zabrania się:

- 1) kierowania pojazdem w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu alkoholu albo podobnie działającego środka,
- 2) przewożenia dzieci w wieku do lat 10 na przednim siedzeniu w samochodzie osobowym, a osób nietrzeźwych — na rowerze lub motocyklu, chyba że są przewożone w bocznym wózku,
- 3) zaśmiecania i zanieczyszczania drogi,
- 4) wypuszczania zwierząt na drogę,
- 5) umieszczania na drodze lub w jej pobliżu urządzeń wysyłających lub odbijających światło w sposób powodujący oślepienie albo wprowadzających w błąd uczestników ruchu,
- 6) samowolnego umieszczania lub włączania albo usuwania lub wyłączenia znaków i sygnałów drogowych oraz urządzeń ostrzegawczo-zabezpieczających na

drogach, jak również zmiany ich położenia lub ich zasłaniania,

- 7) samowolnego umieszczania w pasie drogowym jakichkolwiek znaków, napisów i symboli,
- 8) umieszczania na drodze przedmiotów, które mogłyby zagrazać bezpieczeństwu ruchu; jeżeli jednak usunięcie ich nie jest możliwe, należy je oznakować w sposób widoczny w dzień i w nocy.

Rozdział 2

Zatrzymanie i postój.

Art. 39. 1. Zatrzymanie i postój pojazdu są dozwolone tylko w miejscach i w warunkach, w których jest on z dostatecznej odległości widoczny, dla innych kierujących i nie powoduje zagrożenia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub jego utrudnienia.

2. Zatrzymując pojazd na jezdni kierujący powinien ustawić go jak najbliżej jej krawędzi oraz równoległe do niej.

3. W czasie postoju na drodze poza obszarem zabudowanym pojazdy lub zwierzęta powinny znajdować się, jeżeli to tylko możliwe, poza jezdnią.

Art. 40. 1. Zabrania się zatrzymywania pojazdu:

- 1) na przejazdach kolejowych i tramwajowych, na skrzyżowaniach oraz w odległości mniejszej niż 10 m od przejazdu lub skrzyżowania,
- 2) na przejściach dla pieszych i na przejazdach dla rowerzystów oraz w odległości mniejszej niż 10 m przed tymi przejściami i przejazdami; na drogach dwukierunkowych o dwóch pasach ruchu zakaz ten obowiązuje także za tymi przejściami i przejazdami; dla samochodów osobowych i motocykli odległość ta wynosi 5 m,
- 3) w tunelach, na mostach i wiaduktach,
- 4) na jezdni wzdłuż linii ciągłej oraz w pobliżu jej punktów krańcowych, jeżeli zmusiłoby to innych kierujących pojazdami wielośladowymi do najeżdżania na tę linię,
- 5) na jezdni obok linii przerywanej wyznaczającej krawędź jezdni oraz na jezdni i na poboczu wzdłuż linii ciągłej wyznaczającej krawędź jezdni,
- 6) w odległości mniejszej niż 10 m od przedniej strony znaku lub sygnału drogowego, jeżeli zostałyby one zastąpione przez pojazd,
- 7) przy lewej krawędzi jezdni, z wyjątkiem zatrzymania lub postoju pojazdu na obszarze zabudowanym na drodze jednokierunkowej lub na jezdni dwukierunkowej o małym ruchu,
- 8) w odległości mniejszej niż 15 m od słupka lub tablicy oznaczającej przystanek komunikacji publicznej, a na przystanku z zatoką — na całej jej długości,
- 9) w odległości mniejszej niż 15 m od punktów krańcowych wysepki, jeżeli jezdnie z prawej jej strony ma tylko jeden pas ruchu.

2. Zabrania się postoju:

- 1) w miejscach utrudniających wjazd lub wyjazd, a w szczególności przed wjazdem do bram, garaży, parkingów i wnęk postojowych,
- 2) w miejscach utrudniających dostęp do innego prawidłowo zaparkowanego pojazdu lub wyjazd tego pojazdu,

3) przed i za przejazdem kolejowym po obu stronach drogi na odcinku od przejazdu kolejowego do słupka wskaźnikowego z jedną kreską.

3. Na chodnikach dopuszcza się zatrzymanie i postój kołami jednego boku lub przednią osi pojazdów samochodowych o dopuszczalnej masie całkowitej nie przekraczającej 2,5 t, pod warunkiem że:

- 1) na danym odcinku jezdni nie obowiązuje zakaz zatrzymywania się lub zakaz postoju,
- 2) szerokość chodnika pozostawionego dla pieszych jest taka, że nie utrudnia im ruchu i jest nie mniejsza niż 1,5 m,
- 3) pojazd umieszczony przednią osią na chodniku nie tamuje ruchu pojazdów na jezdni.

4. Dopuszcza się, przy zachowaniu warunków określonych w ust. 3 pkt 2, zatrzymanie i postój na chodniku przy krawędzi jezdni całych samochodów osobowych i motocykli. Inne pojazdy o dopuszczalnej masie całkowitej nie przekraczającej 2,5 t mogą być w całości umieszczane na chodniku tylko w miejscach wyznaczonych w tym celu znakami drogowymi.

5. Kierującemu zabrania się pozostawiania pojazdu lub zwierzęcia na postoju bez zachowania środków ostrożności niezbędnych do uniknięcia wypadku i zapobieżenia uruchomieniu pojazdu przez osoby niepowołane.

6. W razie pozostawienia na drodze pojazdu, którego stan wskazuje na to, że nie jest on używany, albo pojazdu bez tablic rejestracyjnych, jeżeli są one dla danego rodzaju pojazdu wymagane, pojazd może być usunięty z drogi na koszt właściciela. Przepis ten stosuje się odpowiednio, jeżeli istnieje konieczność usunięcia pojazdu pozostawionego w miejscu, gdzie jest to zabronione, utrudnia przejezdność drogi lub w inny sposób zagraża bezpieczeństwu ruchu drogowego.

Art. 41. 1. W razie postoju pojazdu silnikowego lub przyczepy z powodu uszkodzenia lub wypadku kierowca jest obowiązany sygnalizować obecność pojazdu:

- 1) na autostradzie i drodze przeznaczonej tylko dla pojazdów samochodowych — w każdym przypadku,
- 2) na pozostałych drogach twardych:
 - a) poza obszarem zabudowanym — w razie postoju na jezdni — w każdym przypadku, a na poboczu — jeżeli pojazd nie jest widoczny z dostatecznej odległości,
 - b) na obszarze zabudowanym — w razie postoju na jezdni w miejscu, w którym zatrzymywanie jest zabronione.

2. Postój pojazdu wymienionego w ust. 1 należy sygnalizować w sposób następujący:

- 1) na autostradzie i drodze przeznaczonej tylko dla pojazdów samochodowych — przez:
 - a) włączenie świateł awaryjnych pojazdu, a jeżeli pojazd nie jest w niego wyposażony — włączenie świateł pozycyjnych,
 - b) umieszczenie ostrzegawczego trójkąta odblaskowego w odległości 100 m za pojazdem; trójkąt ten umieszcza się na jezdni lub poboczu, odpowiednio do miejsca unieruchomienia pojazdu,
- 2) na pozostałych drogach:
 - a) poza obszarem zabudowanym — przez włączenie świateł awaryjnych, a jeżeli pojazd nie jest w

nie wyposażony — włączenie świateł pozycyjnych oraz umieszczenie w odległości 30—50 m za pojazdem ostrzegawczego trójkąta odblaskowego,

- b) na obszarze zabudowanym — przez włączenie świateł awaryjnych, a jeżeli pojazd nie jest w niego wyposażony — włączenie świateł pozycyjnych i umieszczenie za pojazdem lub na nim, na wysokości nie większej niż metr, ostrzegawczego trójkąta odblaskowego.

3. Sygnalizowanie, o którym mowa w ust. 1 i 2, powinno trwać przez cały czas postoju pojazdu.

Rozdział 3

Używanie świateł zewnętrznych.

Art. 42. 1. W okresie od zmierzchu do świtu kierujący pojazdem jest obowiązany, z zastrzeżeniem przepisu a.t. 25 ust. 1 pkt 1 lit. a), używać podczas jazdy:

- 1) na obszarze zabudowanym — świateł mijania,
- 2) poza obszarem zabudowanym — świateł drogowych lub świateł mijania albo obu tych świateł łącznie.

2. Zabrania się oślepiania kierujących oraz pieszych maszerujących w kolumnie. Kierujący pojazdem, używający świateł drogowych, jest obowiązany przełączyć je na światła mijania w razie zbliżania się:

- 1) pojazdu nadjeżdżającego z kierunku przeciwnego, przy czym jeżeli jeden z kierujących wyłączył światła drogowe — drugi jest obowiązany uczynić niezwłocznie to samo,
- 2) do pojazdu poprzedzającego, jeżeli jego kierowca może być oślepiony,
- 3) pojazdu szynowego lub komunikacji wodnej, jeżeli poruszają się w takiej odległości, że zachodzi możliwość oślepiania kierujących tymi pojazdami.

3. Przepisów ust. 1 nie stosuje się do pojazdów, które nie są wyposażone w światła mijania lub drogowe; zamiast tych świateł powinny być używane światła stanowiące ich obowiązkowe wyposażenie.

4. Poza obszarem zabudowanym w okresie od świtu do zmierzchu kierujący motocyklem jest obowiązany używać podczas jazdy świateł mijania.

5. Podczas postoju w okresie niedostatecznej widoczności kierujący pojazdem silnikowym lub szynowym jest obowiązany włączyć światła pozycyjne przednie i tylne lub światła postojowe. Światła postojowe, w które wyposażony jest pojazd nie złączony z przyczepą, mogą być włączone tylko od strony środka jezdni; przepis ten stosuje się odpowiednio do innych pojazdów o długości nie większej niż 6 m.

6. W czasie postoju w miejscach oświetlonych w stopniu zapewniającym widoczność pojazdu lub znajdujących się poza jezdnią i poboczem wszystkie światła pojazdu mogą być wyłączone; przepisu tego nie stosuje się do pojazdów szynowych oraz do pojazdów, na których znajduje się urządzenie lub ładunek wystające poza pojazd i wymagające oznaczenia odrębnymi światłami.

7. Światło oświetlające przedmioty przydrożne (szpaceracz) może być włączone tylko w czasie unieruchomienia pojazdu.

Rozdział 4

Warunki używania pojazdów w ruchu drogowym.

Art. 43. 1. Kierujący pojazdem uprzywilejowanym może korzystać z ułatwień w ruchu drogowym tylko w razie, gdy:

- 1) pojazd uczestniczy w akcji związanej z ratowaniem życia lub zdrowia ludzkiego albo mienia lub z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- 2) w pojeździe włączone są jednocześnie sygnały świetlne i dźwiękowe, w które pojazd jest wyposażony; jednakże po zatrzymaniu pojazdu nie wymaga się używania sygnału dźwiękowego,
- 3) włączone są światła mijania również w okresie dostatecznej widoczności.

2. Kierujący pojazdem uprzywilejowanym może, pod warunkiem zachowania szczególnej ostrożności, nie stosować się do przepisów o ruchu drogowym, z wyjątkiem sygnałów dawanych przez osoby kierujące ruchem.

Art. 44. 1. Pojazdy używane do wykonywania czynności na drodze wysyłają dodatkowe żółte sygnały błyskowe.

2. Kierowcy pojazdów wymienionych w ust. 1 mogą pod warunkiem zachowania szczególnej ostrożności nie stosować się do przepisów o obowiązku jazdy na jezdni lub przy jej prawej krawędzi oraz o zatrzymywaniu się i postoju, przy czym:

- 1) na jezdniach jednokierunkowych oraz poza miastem podczas oczyszczania dróg ze śniegu dopuszcza się również jazdę przy lewej krawędzi jezdni,
- 2) jazdę po chodnikach dopuszcza się tylko przy zachowaniu bezpieczeństwa pieszych.

3. Zabrania się używania dodatkowego żółtego sygnału błyskowego do innych celów niż wymienione w niniejszym artykule.

4. Przepisy ust. 1—3 stosuje się odpowiednio do pojazdów pomocy drogowej oraz innych pojazdów, na które ze względu na bezpieczeństwo ruchu należy zwracać szczególną uwagę.

Art. 45. 1. Pojazdy przewożące materiały niebezpieczne, z wyjątkiem określonych w przepisach szczególnych, oznacza się z przodu i z tyłu tablicami ostrzegawczymi barwy pomarańczowej, z tym że:

- 1) pojazdy przewożące materiały promieniotwórcze — zamiast tymi tablicami — oznacza się znakami z napisem „Promieniowanie” i odpowiednim symbolem,
- 2) pojazdy Sił Zbrojnych — zamiast w tablice barwy pomarańczowej — mogą być wyposażone w znaki składające się z tarcz okrągłych barwy żółtej i czerwonej umieszczonych odpowiednio z przodu i z tyłu pojazdu; w tarczę wpisany jest trójkąt o barwie czarnej.

2. Przejeżdżając obok pojazdów wymienionych w ust. 1 lub jadąc za nimi albo zatrzymując się w ich pobliżu, kierujący innymi pojazdami są obowiązani zachować szczególną ostrożność w celu uniknięcia niebezpieczeństwa, a zwłaszcza pożaru, wybuchu lub skażenia środowiska.

Art. 46. 1. Liczba pojazdów jadących w zorganizowanej kolumnie nie może przekraczać:

- 1) samochodów osobowych i motocykli — 10,
- 2) rowerów jednośladowych nie wyposażonych w silnik — 15,
- 3) pozostałych pojazdów — 5.

2. Odległość między jadącymi kolumnami nie może być mniejsza niż 500 m dla kolumn pojazdów samochodowych oraz 200 m dla kolumn pojazdów zaprzęgowych i rowerów jednośladowych nie wyposażonych w silnik.

3. Jazda w kolumnie nie zwalnia kierującego pojazdem od przestrzegania obowiązujących przepisów ruchu drogowego.

4. Przepisy ust. 1 i 2 nie mają zastosowania do pojazdów uprzywilejowanych oraz pojazdów Sił Zbrojnych, Milicji Obywatelskiej i jednostek straży pożarnej, a także do kolumn pojazdów pilotowanych przez pojazdy Sił Zbrojnych lub Milicji Obywatelskiej.

5. Zabrania się wjeżdżania między pojazdy wymienione w ust. 4 jadące w kolumnie.

Art. 47. 1. Pojazdy przeznaczone do przewozu dzieci do szkół i przedszkoli oznacza się z przodu i z tyłu kwadratowymi tarczami barwy żółtej, z symbolem dzieci barwy czarnej; w okresie niedostatecznej widoczności tarcze powinny być oświetlone, chyba że są wykonane z materiału odblaskowego. Podczas wsiadania i wysiadania dzieci włącza się światła awaryjne, jeżeli pojazd jest w nie wyposażony.

2. Kierujący pojazdami omijającymi pojazdy wymienione w ust. 1 powinni zachować szczególną ostrożność i w razie potrzeby zatrzymać się.

3. Zabrania się oznaczania pojazdów tarczami, o których mowa w ust. 1, w czasie, gdy dzieci nie są przewożone.

Art. 48. Kierujący pojazdem silnikowym zarejestrowanym w Polsce, uczestniczący w ruchu międzynarodowym, są obowiązani zaopatrzyć pojazd z tyłu w znak z literami „PL”, wyróżniający pojazdy w ruchu międzynarodowym.

Art. 49. 1. Zabrania się:

- 1) używania pojazdu w sposób zagrażający bezpieczeństwu osób znajdujących się w pojeździe i poza nim,
- 2) zakrywania świateł oraz urządzeń sygnalizacyjnych, tablic rejestracyjnych lub innych wymaganych tablic albo znaków, które w określonych warunkach powinny być widoczne,
- 3) ozdabiania tablic rejestracyjnych oraz umieszczania z przodu i z tyłu pojazdu znaków, napisów lub przedmiotów, które ograniczają czytelność tych tablic albo rozpraszają uwagę kierujących pojazdami.

2. Zabrania się kierującemu:

- 1) oddalania się od pojazdu, gdy silnik jest w ruchu,
- 2) używania pojazdu na obszarze zabudowanym w sposób wywołujący nadmierny hałas.

3. Używanie łańcuchów przeciślizgowych na oponach jest dozwolone tylko na drogach pokrytych śniegiem.

Art. 50. 1. Ładunek na pojeździe umieszcza się w taki sposób, aby nie:

- 1) powodował przekroczenia dopuszczalnych nacisków osi pojazdu na drogę oraz dopuszczalnej ładowności pojazdu,

- 2) naruszał stateczności pojazdu,
- 3) utrudniał kierowania pojazdem,
- 4) ograniczał widoczności drogi i nie zasłaniał świateł, urządzeń sygnalizacyjnych, tablic rejestracyjnych i innych tablic lub znaków, w które pojazd jest zaopatrzony.

2. Ładunek umieszczony na pojeździe zabezpiecza się przed zmianą położenia i wywoływaniem nadmiernego hałasu; nie może on mieć odrażającego wyglądu ani też wydzielac odrażającej woni.

3. Ładunek wystający poza płaszczyznę obrysu pojazdu może być na nim umieszczony tylko przy zachowaniu następujących warunków:

- 1) ładunek wystający poza boczne płaszczyzny obrysu pojazdu może być umieszczony tylko w taki sposób, aby całkowita szerokość pojazdu z ładunkiem nie przekraczała 2,5 m, a przy szerokości pojazdu 2,5 m nie przekraczała 3 m, jednak pod warunkiem umieszczenia ładunku tak, aby nie wystawał ponad 25 cm,
- 2) ładunek nie może wystawać z tyłu pojazdu na odległość większą niż 2 m od tylnej płaszczyzny obrysu pojazdu lub zespołu pojazdów (w przypadku przyczepy kłonicowej odległość tę liczy się od osi przyczepy),
- 3) ładunek nie może wystawać z przodu pojazdu na odległość większą niż 0,5 m od przedniej płaszczyzny obrysu i większą niż 1,5 m od siedzenia dla kierującego.

4. Przy przewozie drewna długiego dopuszcza się wystawianie ładunku z tyłu za przyczepę kłonicową na odległość nie większą niż 5 m.

5. Ładunek wystający poza przednią lub boczne płaszczyzny obrysu pojazdu powinien być oznaczony; dotyczy to również przypadków, gdy ładunek wystaje poza tylną płaszczyznę obrysu pojazdu na odległość większą niż 0,5 m.

6. Ustala się następujące oznakowanie ładunku:

- 1) ładunek wystający z przodu pojazdu oznacza się chorągiewką barwy pomarańczowej lub dwoma białymi i dwoma czerwonymi pasami, tak aby były widoczne z boków i z przodu pojazdu, a w okresie niedostatecznej widoczności — ponadto światłem białym umieszczonym na najbardziej wystającej do przodu części ładunku,
- 2) ładunek wystający z boku pojazdu oznacza się chorągiewką barwy pomarańczowej o wymiarach co najmniej 50 × 50 cm, umieszczoną przy najbardziej wystającej krawędzi ładunku, a ponadto w okresie niedostatecznej widoczności — białym światłem odbłaskowym skierowanym do przodu oraz czerwonym światłem i czerwonym światłem odbłaskowym skierowanym do tyłu; światła te nie powinny znajdować się w odległości większej niż 40 cm od najbardziej wystającej krawędzi ładunku; jeżeli długość wystającego z boku ładunku, mierzona wzdłuż pojazdu, przekracza 3 m, chorągiewkę i światła umieszcza się odpowiednio przy przedniej i tylnej części ładunku,
- 3) ładunek wystający z tyłu pojazdu oznacza się pasami białymi i czerwonymi bezpośrednio na ładunku lub tarczy na jego tylnej płaszczyźnie albo na zawieszonej na końcu ładunku bryle geometrycznej (np. stożku, ostrosłupie); widoczna od tyłu łączna powierzchnia pasów powinna wynosić co najmniej 1000 cm², przy czym nie może być mniej niż po dwa

pasy każdego koloru; ponadto w okresie niedostatecznej widoczności na najbardziej wystającej do tyłu krawędzi ładunku umieszcza się czerwone światło i czerwone światło odbłaskowe. Przy przewozach drewna długiego zamiast oznakowania pasami białymi i czerwonymi dopuszcza się oznakowanie końca ładunku chorągiewką lub tarczą koloru pomarańczowego.

7. Wysokość pojazdu z ładunkiem nie może przekraczać 4 m.

8. Jeżeli ładunek powoduje przekroczenie dopuszczalnych nacisków osi pojazdu na drogę lub wielkości określonych w ust. 3 lub 7 albo masa lub naciski osi pojazdu są większe niż przewidziane dla danej drogi w przepisach określających warunki techniczne pojazdów, przejazd pojazdu jest dozwolony tylko pod warunkiem uzyskania zezwolenia, które wydają:

- 1) na przejazd w granicach Państwa — zarząd dróg właściwy ze względu na miejsce rozpoczęcia przejazdu, z tym zastrzeżeniem, że na przejazd tylko w granicach miasta lub sąsiadujących ze sobą miast zezwolenie wydaje zarząd dróg właściwy dla miasta, w którym rozpoczyna się przejazd,
- 2) na przejazd, którego trasa przekracza granice Państwa — Minister Komunikacji.

9. Przepisy ust. 8 nie dotyczą pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych, Milicji Obywatelskiej oraz jednostek straży pożarnej biorących udział w akcjach ratowniczych.

10. Urządzenia i przybory służące do mocowania ładunku powinny być zabezpieczone przed rozluźnieniem się, swobodnym zwisaniem lub spadnięciem podczas jazdy.

Art. 51. 1. Rzeczywista masa całkowita przyczepy ciągniętej przez samochód osobowy lub autobus nie może być większa niż rzeczywista masa całkowita pojazdu ciągnącego; masa przyczepy ciągniętej przez samochód ciężarowy może być większa od masy samochodu, nie więcej jednak niż o 40%; przepisów tych nie stosuje się do pojazdów Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej.

2. Rzeczywista masa całkowita przyczepy ciągniętej przez motocykl nie może być większa niż masa własna motocykla, jednak nie większa niż 100 kg.

3. Zespół pojazdów może składać się najwyżej z trzech pojazdów, a zespół ciągnięty przez pojazd silnikowy inny niż ciągnik rolniczy lub pojazd wolnobieżny — z dwóch pojazdów. Długość zespołu dwóch pojazdów nie może przekraczać 18 m, a trzech pojazdów 22 m; długość zespołu złożonego z motocykla lub roweru i przyczepy nie może przekraczać 4 m. Przejazd zespołów pojazdów o długości większej niż wyżej podana wymaga zezwolenia zarządu dróg; przepisy art. 50 ust. 8 stosuje się odpowiednio.

Art. 52. 1. Przewóz osób może odbywać się tylko pojazdami do tego przeznaczonymi lub przystosowanymi. Przyczepy przewożące ludzi powinny być ciągnięte przez autobusy, z tym że dopuszcza się:

- 1) przewóz dzieci do szkół i przedszkoli w przyczepie autobusowej ciągniętej przez ciągnik rolniczy oraz używanie do tego celu przyczep typu furgon przystosowanych do przewozu osób,
- 2) przewóz osób w przyczepie mieszkalnej, ciągniętej przez ciągnik rolniczy.

2. Dopuszcza się przewóz konwojentów, drużyn rolniczych i osób wykonujących czynności ładunkowe w sa-

mochodach ciężarowych poza kabiną kierowcy oraz w naczepach ciężarowych i przyczepach ciągniętych przez ciągnik rolniczy, pod warunkiem że:

- 1) liczba przewożonych osób nie przekracza 8, chyba że konstrukcja nadwozia specjalnego samochodu ciężarowego (naczepy) przewiduje miejsca do przewozu większej liczby osób,
- 2) osoby stojące trzymają się uchwytów,
- 3) osoby nie znajdują się między ładunkiem a kabiną kierowcy lub przednią ścianą przyczepy.

3. Przewóz samochodami ciężarowymi innych osób niż wymienione w ust. 2 może odbywać się pod warunkiem dostosowania pojazdu do przewozu osób, wyłącznie na miejscach siedzących oraz pod warunkiem nieprzekraczania prędkości 50 km/h.

4. Przepisów ust. 1—3 nie stosuje się do przewozu wojska, funkcjonariuszy Milicji Obywatelskiej, Służby Więziennej i drużyn pożarnictwa.

5. Kierowcy przewożącemu ludzi pojazdem silnikowym zabrania się palenia tytoniu i spożywania pokarmów; nie dotyczy to kierowcy przewożącego ludzi samochodem osobowym, z wyjątkiem taksówek, lub samochodem ciężarowym w kabinie kierowcy.

6. Ministrowie Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Komunikacji określają warunki poruszania się po drogach pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych, Milicji Obywatelskiej i Służby Więziennej oraz innych pojazdów Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej poruszających się w kolumnach.

Rozdział 5

Wykorzystywanie dróg w sposób szczególny.

Art. 53. 1. Zawody sportowe, rajdy, wyścigi, manifestacje, zgromadzenia i podobne imprezy, które powodują utrudnienie ruchu lub wymagają korzystania z drogi w sposób szczególny, mogą odbywać się pod warunkiem uzyskania zezwolenia. Zezwolenie wydają:

- 1) naczelnik gminy, jeżeli impreza ma się odbyć na obszarze gminy,
- 2) wojewoda, jeżeli impreza ma się odbyć w granicach województwa, na obszarze większym niż jedna gmina,
- 3) wojewoda właściwy według miejsca, w którym rozpoczyna się impreza, jeżeli ma się ona odbyć na obszarze tego województwa i województw z nim sąsiadujących,
- 4) Minister Komunikacji, jeżeli impreza ma się odbyć na obszarze większym niż określony w pkt 3.

2. Jeżeli impreza wymieniona w ust. 1 pkt 1 ma się odbyć, choćby częściowo, na drodze państwowej, zezwolenie wydaje wojewoda, a jeżeli impreza wymieniona w ust. 1 pkt 2 i 3 ma się odbyć, choćby częściowo, na drodze oznaczonej znakiem z numerem drogi międzynarodowej — zezwolenie wydaje Minister Komunikacji.

3. Zezwolenie wojewody obejmujące obszar większy niż jednego województwa wydaje się w porozumieniu z zainteresowanymi wojewodami, a zezwolenie Ministra Komunikacji — w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

4. Ministrowie Komunikacji, Spraw Wewnętrznych oraz Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, w drodze rozporządzenia, określają zasady i warunki wydawania zezwoleń, o których mowa w ust. 1.

DZIAŁ III

Pojazdy.

Rozdział 1

Warunki techniczne pojazdów.

Art. 54. 1. Pojazd uczestniczący w ruchu ma być tak zbudowany, urządzony i utrzymany, aby korzystanie z niego:

- 1) nie zagrażało bezpieczeństwu osób nim jadących oraz innych uczestników ruchu drogowego, nie naruszało porządku ruchu na drodze, a także nie narażało kogokolwiek na szkodę,
- 2) nie zakłócało spokoju publicznego przez nadmierny hałas, przekraczający poziom określony w przepisach szczegółowych,
- 3) nie powodowało nadmiernego wydzielania szkodliwych substancji w stopniu przekraczającym wielkości określone w przepisach szczegółowych,
- 4) nie powodowało niszczenia drogi,
- 5) zapewniało dostateczne pole widzenia kierowcy oraz łatwe, wygodne i pewne posługiwanie się urządzeniami do kierowania, hamowania, sygnalizacji i oświetlenia drogi przy równoczesnym jej obserwowaniu,
- 6) nie powodowało nadmiernych zakłóceń radioelektrycznych.

2. Urządzenia służące do łączenia pojazdu ciągnącego z przyczepą mają zapewniać bezpieczne ciągnięcie przyczepy o dopuszczalnej masie całkowitej, przewidzianej do ciągnięcia przez ten pojazd, uniemożliwiać samoczynne odłączenie się przyczepy oraz zapewniać prawidłowe działanie hamulców i świateł.

3. Urządzenia i wyposażenie pojazdu, w szczególności zapewniające bezpieczeństwo ruchu i ochronę środowiska przed ujemnymi skutkami używania pojazdu, mają być w należyłym stanie oraz działać sprawnie i skutecznie.

4. Zabrania się:

- 1) umieszczania wewnątrz i zewnątrz pojazdu wystających spiczastych albo ostrych części lub przedmiotów, które mogłyby w razie wypadku zwiększyć niebezpieczeństwo uszkodzenia ciała osób jadących lub innych uczestników ruchu,
- 2) stosowania w pojazdach przedmiotów wyposażenia i części nie odpowiadających warunkom określonym w przepisach szczegółowych.

Art. 55. 1. Producent lub importer pojazdów samochodowych i przyczep oraz przedmiotów ich wyposażenia i części obowiązany jest uzyskać na nie świadectwo homologacji, wydane przez Ministra Komunikacji.

2. Minister Komunikacji może:

- 1) rozciągnąć obowiązek określony w ust. 1 również na inne pojazdy,
- 2) zwolnić niektóre typy pojazdów, przedmioty ich wyposażenia i części z tego obowiązku.

3. Przepisów ust. 1 i 2 nie stosuje się do pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej.

Art. 56. Przewóz materiałów niebezpiecznych może odbywać się tylko pojazdem do tego przystosowanym

1 oznaczonym, stosownie do potrzeb wynikających z właściwości chemicznych, fizycznych lub biologicznych przewożonego materiału, zgodnie z warunkami określonymi w przepisach szczegółowych.

Art. 57. 1. Minister Komunikacji:

- 1) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Obrony Narodowej oraz Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, w drodze rozporządzenia, określa warunki techniczne pojazdów, zakres wyposażenia pojazdów w przedmioty niezbędne do ich utrzymania i używania oraz warunki i tryb uzyskiwania świadectw homologacji,
- 2) określa tryb i warunki uzyskiwania i cofania świadectw homologacji, zakres badań homologacyjnych i jednostki organizacyjne upoważnione do ich dokonywania oraz wzory dokumentów i tryb postępowania w związku z homologacją.

2. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Obrony Narodowej, Przemysłu Chemicznego i Lekkiego, Górnictwa i Energetyki, Handlu Zagranicznego oraz Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki, w drodze rozporządzenia, określają warunki przewozu drogowego materiałów niebezpiecznych oraz jednostki uprawnione do kontroli tego przewozu i użytych do niego pojazdów.

3. Minister Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w porozumieniu z Ministrem Komunikacji określa warunki techniczne tramwajów oraz zakres ich wyposażenia.

4. Ministrowie Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Komunikacji określają warunki techniczne pojazdów specjalnych Sił Zbrojnych.

5. Ministrowie Spraw Wewnętrznych, Obrony Narodowej i Komunikacji określają warunki techniczne pojazdów specjalnych Milicji Obywatelskiej, jednostek straży pożarnej, a w porozumieniu z Ministrem Sprawiedliwości — pojazdów specjalnych Służby Więziennej.

6. Minister Komunikacji może w indywidualnych, uzasadnionych przypadkach zezwolić:

- 1) na odstępstwa od warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać pojazdy,
- 2) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Obrony Narodowej oraz Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, a także stosownie do właściwości z Ministrami Przemysłu Chemicznego i Lekkiego oraz Górnictwa i Energetyki lub Prezesem Państwowej Agencji Atomistyki — na odstępstwa od warunków przewozu materiałów niebezpiecznych.

7. Wojewoda może wprowadzić na obszarze województwa obowiązek wyposażenia wszystkich lub niektórych pojazdów zaprzęgowych w hamulec uruchamiany z miejsca kierującego.

Rozdział 2

Dopuszczenie pojazdów do ruchu.

Art. 58. 1. Do ruchu na drogach dopuszcza się pojazdy odpowiadające warunkom technicznym określonym w art. 54—57 oraz w przepisach szczegółowych. Pojazdy samochodowe, ciągniki rolnicze i przyczepy, z wyjątkiem przyczep motocyklowych, podlegają ponadto zarejestrowaniu.

2. Rejestracji pojazdów — z zastrzeżeniem ust. 3, 7 i 8 — dokonuje, na wniosek właściciela, właściwy ze względu na jego miejsce zamieszkania (siedzibę) naczelnik gminy, wydając w drodze decyzji dowód rejestracyjny, albo jeżeli warunki wymagane do zarejestrowania pojazdu nie zostały spełnione — z wyjątkiem określonych w art. 54 ust. 1 — dokument czasowo dopuszczający pojazd do ruchu; jednocześnie wydaje się właścicielowi zalegalizowane tablice (tablicę) rejestracyjne, w które zaopatruje się pojazd.

3. Rejestracji pojazdów Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej dokonują właściwe organy wojskowe lub organy milicji; organy te wydają również dowody rejestracyjne i tablice (tablicę) rejestracyjne, chyba że tablice takie nie są dla danego pojazdu wymagane, a numer rejestracyjny zamieszcza się bezpośrednio na pojeździe.

4. Pojazdy zarejestrowane za granicą dopuszcza się do ruchu na drogach, jeżeli odpowiadają wymaganym warunkom technicznym i są zaopatrzone w tablice rejestracyjne z numerem rejestracyjnym składającym się z liter alfabetu łacińskiego lub cyrylicy i cyfr arabskich oraz w znak wyróżniający państwo rejestracji i należą do osób przybywających na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej na pobyt czasowy, a kierowca pojazdu ma przy sobie dokument stwierdzający dokonanie rejestracji; pojazdy te, w stosunku do których dokonano ostatecznej odprawy celnej przywózowej, dopuszcza się do ruchu na okres 30 dni.

5. Pojazdy zarejestrowane za granicą, których tablice rejestracyjne nie odpowiadają warunkom określonym w ust. 4, mogą być dopuszczone do ruchu po zaopatrzeniu ich we właściwe tablice na okres używania pojazdu na polskich drogach.

6. Pojazdy samochodowe, z wyjątkiem motocykli, o dopuszczalnej masie całkowitej do 3,5 t oraz autobusy mogą być używane do ciągnięcia przyczep po uzyskaniu odpowiedniej adnotacji w dowodzie rejestracyjnym, dokonanej na podstawie świadectwa homologacji lub zaświadczenia z przeprowadzonego badania technicznego.

7. Rejestracji pojazdów należących do przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych i misji specjalnych państw obcych oraz organizacji międzynarodowych, jak również ich personelu, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności dokonuje, w drodze decyzji, Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych.

8. Rejestracji pojazdów należących do innych niż wymienione w ust. 7 zagranicznych osób prawnych mających siedzibę na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz do cudzoziemców zamieszkałych na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dokonuje, w drodze decyzji, na wniosek właściciela, prezydent miasta będącego siedzibą wojewódzkiej rady narodowej, właściwy ze względu na miejsce zamieszkania (siedzibę) właściciela. Przepisu tego nie stosuje się do cudzoziemców zamieszkałych w Polsce na podstawie karty stałego pobytu.

9. Motorowery dopuszcza się do ruchu na drogach, na podstawie decyzji organu określonego w ust. 2, 7 lub 8, po zaopatrzeniu ich w tabliczkę rowerową, wydaną wraz z właściwym dokumentem.

Art. 59. 1. Pojazdy samochodowe, ciągniki rolnicze i przyczepy, z wyjątkiem przyczep motocyklowych, podlegają ewidencji. Przepisu tego nie stosuje się do pojazdów wymienionych w art. 58 ust. 3, 4, 7 i 8.

2. Ewidencję pojazdów prowadzi wojewoda.

3. Pojazdy wymienione w ust. 1, nie zarejestrowane w ciągu 30 dni od dnia ich nabycia, właściciel jest obowiązany, najpóźniej w ciągu 3 dni po upływie tego terminu, zgłosić właściwemu naczelnikowi gminy (art. 58 ust. 2) w celu wprowadzenia do ewidencji.

Art. 60. 1. W razie przeniesienia na inną osobę własności pojazdu zarejestrowanego, dotychczasowy właściciel przekazuje nabywcy dowód rejestracyjny.

2. Właściciel pojazdu zarejestrowanego lub zgłoszonego do ewidencji powinien w ciągu 30 dni zawiadomić właściwego naczelnika gminy (art. 58 ust. 2) o:

- 1) nabyciu lub zbyciu takiego pojazdu,
- 2) zmianie konstrukcyjnej pojazdu lub innej powodującej zmianę danych zamieszczonych w dowodzie rejestracyjnym lub w zgłoszeniu do ewidencji,
- 3) zniszczeniu pojazdu (kasacji),
- 4) zmianie swego adresu (siedziby).

3. Właściciel pojazdu albo kierujący pojazdem na żądanie uprawnionego organu jest obowiązany wskazać, komu powierzył pojazd do kierowania lub użytkowania w oznaczonym czasie, chyba że pojazd został użyty wbrew jego woli i wiedzy, czemu nie mógł zapobiec.

Art. 61. 1. Pojazd zarejestrowany lub czasowo dopuszczony do ruchu podlega wycofaniu z ruchu w drodze decyzji właściwego naczelnika gminy, jeżeli:

- 1) nie odpowiada wymaganym warunkom,
- 2) nie jest możliwe ustalenie właściciela pojazdu lub miejsca jego zamieszkania (siedziby).

2. Pojazd wycofuje się z ruchu również na wniosek właściciela pojazdu.

3. Organ kontroli ruchu drogowego zatrzyma dowód rejestracyjny lub odpowiadający mu dokument w razie:

- 1) stwierdzenia lub uzasadnionego przypuszczenia, że pojazd zagraża bezpieczeństwu, porządkowi ruchu lub powoduje nadmierną uciążliwość dla środowiska,
- 2) stwierdzenia, że pojazd nie został poddany badaniu technicznemu w wyznaczonym terminie,
- 3) używania pojazdu przez jednostkę gospodarki społecznej niezgodnie z jego przeznaczeniem lub warunkami używania,
- 4) stwierdzenia zniszczenia dowodu rejestracyjnego w stopniu powodującym jego nieczytelność,
- 5) podejrzenia podrobienia lub przerobienia dowodu rejestracyjnego.

4. W razie zatrzymania dowodu rejestracyjnego lub odpowiadającego mu dokumentu organ kontroli ruchu drogowego wydaje kierowcy pokwitowanie. Jeżeli użycie pojazdu nie zagraża bezpieczeństwu ruchu ani zdrowiu ludzi, w pokwitowaniu organ ten może zezwolić na czasowe używanie pojazdu, określając warunki tego używania.

5. Zatrzymany dokument, z wyjątkiem przypadku określonego w ust. 3 pkt 5, organ kontroli ruchu drogowego przesyła niezwłocznie organowi, który go wydał. Zwrot dokumentu następuje niezwłocznie po ustaniu przyczyn uzasadniających jego zatrzymanie.

Art. 62. 1. Minister Komunikacji:

- 1) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, określa warunki i tryb rejestracji i ewidencji pojazdów oraz wzory dowodu rejestracyjnego i tablic rejestracyjnych oraz innych tablic i znaków, w które zaopatrzuje się pojazdy,
- 2) ustala szczegółowe przepisy w sprawach związanych z dopuszczeniem do ruchu oraz rejestracją i ewidencją pojazdów,
- 3) w porozumieniu z Ministrem Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, w drodze rozporządzenia, może określać niektóre czynności z zakresu rejestracji pojazdów, które na ustalonych warunkach mogą wykonywać jednostki gospodarki społecznej upoważnione, za zgodą wojewody, przez naczelnika gminy.

2. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Spraw Wewnętrznych ustala zasady rejestracji oraz wzory dowodu rejestracyjnego i tablic rejestracyjnych pojazdów Sił Zbrojnych, a także organy właściwe w tych sprawach.

3. Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Obrony Narodowej ustala zasady rejestracji oraz wzory dowodu rejestracyjnego i tablic rejestracyjnych pojazdów Milicji Obywatelskiej, a także organy właściwe w tych sprawach.

Rozdział 3

Badania techniczne pojazdów.

Art. 63. 1. Właściciel pojazdu podlegającego rejestracji obowiązany jest przedstawić go do badania technicznego przed pierwszą rejestracją; następne badania przeprowadza się:

- 1) przed upływem jednego roku od dnia pierwszej rejestracji i następnie co pół roku — w odniesieniu do autobusów o liczbie miejsc łącznie z miejscem kierowcy powyżej 15,
- 2) przed upływem jednego roku od dnia pierwszej rejestracji i następnie corocznie — w odniesieniu do pojazdów samochodowych:
 - a) używanych w transporcie publicznym innych niż wymienione w pkt 1,
 - b) używanych do międzynarodowego przewozu drogowego,
 - c) używanych do przewozu materiałów niebezpiecznych,
 - d) uprzywilejowanych,
 - e) ciężarowych, używanych do przewozu osób,
 - f) używanych, sprowadzonych z zagranicy bez pośrednictwa organizacji państwowej zajmującej się importem pojazdów samochodowych,
 - g) złożonych z elementów różnego pochodzenia, których markę określa się jako „SAM”;

przepis tego punktu stosuje się również do pojazdów członowych i przyczep,

- 3) przed upływem 3 lat od dnia pierwszej rejestracji, następnie przed upływem 2 lat od dnia przeprowadzonego badania i następnie corocznie — w odniesieniu do pojazdów nie wymienionych w pkt 1 i 2, a także do ciągników rolniczych.

2. Przepisy ust. 1 nie dotyczą przyczep lekkich; przyczepy te, z wyjątkiem przyczep motocyklowych, podlegają badaniu technicznemu tylko przed pierwszą rejestracją.

3. Nowe pojazdy, na które zostały wydane świadectwa homologacji lub decyzje zwalniające z obowiązku homologacji, z wyjątkiem pojazdów używanych do przewozu materiałów niebezpiecznych, nie podlegają badaniom technicznym przed pierwszą rejestracją.

4. Niezależnie od badań, o których mowa w ust. 1, badaniom technicznym podlegają również pojazdy:

- 1) skierowane przez organ kontroli ruchu drogowego, w razie uzasadnionego przypuszczenia, że pojazd zagraża bezpieczeństwu ruchu lub powoduje nadmierną uciążliwość dla środowiska,
- 2) przed ponowną rejestracją:
 - a) wycofane z ruchu,
 - b) w razie zmiany właściciela pojazdu; nie dotyczy to motocykli oraz samochodów osobowych nie przeznaczonych do transportu publicznego,
- 3) w których dokonane zostały zmiany:
 - a) konstrukcyjne, o których mowa w art. 60 ust. 2 pkt 2, z wyjątkiem wymiany silnika,
 - b) pierwotnego przeznaczenia pojazdu,
 - c) budowy nadwozia lub podwozia, powodujące zmianę masy lub położenia środka ciężkości pojazdu.

5. Oprócz badań, o których mowa w ust. 1, 2 i 4, wojewoda może zarządzić doraźne badania poszczególnych elementów składowych pojazdów, mających wpływ na bezpieczeństwo ruchu lub ochronę środowiska.

Art. 64. 1. Organ rejestrujący pojazd po raz pierwszy wpisuje do dowodu rejestracyjnego termin badania technicznego pojazdu, a jeżeli pojazd jest zarejestrowany — termin ten wpisuje jednostka przeprowadzająca badanie.

2. Badania techniczne pojazdów mogą być przeprowadzane w dowolnej jednostce organizacyjnej, wymienionej w art. 65 ust. 1.

Art. 65. 1. Badania techniczne pojazdów przeprowadzają stacje kontroli pojazdów podległe wojewodom i upoważnione przez nich przedsiębiorstwa i instytucje państwowe lub społeczne oraz organizacje społeczne.

2. Nadzór nad jednostkami organizacyjnymi przeprowadzającymi badania techniczne sprawują wojewodowie.

Art. 66. Minister Komunikacji:

- 1) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, określa tryb udzielania i cofania upoważnień do badań technicznych pojazdów,
- 2) określa zakres badań technicznych pojazdów, sposób ich przeprowadzania i wzory dokumentów.

Art. 67. Przepisów niniejszego rozdziału nie stosuje się do pojazdów Sił Zbrojnych i Milicji Obywatelskiej; badania techniczne tych pojazdów przeprowadzają właściwe organy wojskowe lub Milicji Obywatelskiej.

DZIAŁ IV

Kierujący.

Art. 68. 1. Kierującym może być osoba, która osiągnęła wymagany wiek i jest sprawna pod względem fizycznym i psychicznym oraz ma wymagane umiejętności

do kierowania w sposób nie zagrażający bezpieczeństwu ruchu drogowego i nie narażający kogokolwiek na szkodę.

2. Kierować pojazdem może osoba, która ponadto ma do tego uprawnienie stwierdzone odpowiednim dokumentem.

Art. 69. 1. Kierować pojazdem silnikowym może osoba, która ma prawo jazdy.

2. Prawo jazdy uprawnia do kierowania:

- 1) kategorii A — motocyklami,
- 2) kategorii B — samochodami osobowymi i innymi pojazdami samochodowymi o dopuszczalnej masie całkowitej nie przekraczającej 3,5 t, z wyjątkiem autobusów i motocykli,
- 3) kategorii C — pojazdami samochodowymi o dopuszczalnej masie całkowitej przekraczającej 3,5 t, z wyjątkiem autobusów,
- 4) kategorii D — autobusami,
- 5) kategorii M — pojazdami wolnobieżnymi,
- 6) kategorii T — ciągnikami rolniczymi z przyczepą lub przyczepami,
- 7) kategorii troleibusowej — trolejbusami,
- 8) kategorii E — pojazdami wymienionymi w posiadanych prawach jazdy kategorii B, C lub D łącznie z przyczepą.

3. Prawa jazdy określone w ust. 2 pkt. 1—4 uprawniają do kierowania pojazdami w nich wymienionymi również z przyczepą lekką.

4. Prawa jazdy kategorii B, C, D i T obejmują uprawnienia prawa jazdy kategorii M; ponadto prawo jazdy kategorii C uprawnia do kierowania ciągnikami rolniczymi, a prawo jazdy kategorii C łącznie z E obejmuje uprawnienia prawa jazdy kategorii T.

5. Ministrowie Obrony Narodowej i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Komunikacji mogą określać odmiennie od przepisów ust. 2—4 uprawnienie kierowców w czynnej służbie wojskowej do kierowania pojazdami Sił Zbrojnych.

Art. 70. Prawo jazdy może uzyskać osoba, która ma wymaganą sprawność fizyczną i psychiczną, umie czytać i pisać, odbyła odpowiednie przeszkolenie i wykazała się niezbędnymi kwalifikacjami oraz osiągnęła wymagany dla danej kategorii wiek, a mianowicie:

- 1) kategorii A, B, M i T — 17 lat,
- 2) kategorii C — 18 lat,
- 3) kategorii D i troleibusowej — 21 lat.

Art. 71. Prawo jazdy może zawierać ograniczenia wynikające ze stanu zdrowia kierowcy.

Art. 72. Prawo jazdy nie może być wydane osobie:

- 1) u której w drodze badania lekarskiego stwierdzono uzależnienie od alkoholu lub podobnie działającego środka,
- 2) w stosunku do której orzeczony został prawomocnym wyrokiem sądu lub orzeczeniem kolegium do spraw wykroczeń zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych — w okresie obowiązywania tego zakazu.

Art. 73. 1. Prawa jazdy kategorii A, B, C, D i E uprawniają do kierowania określonymi w nich pojazdami

za granicą, chyba że władze danego państwa wymagają, aby osoba zamierzająca kierować pojazdem w tym państwie posiadała międzynarodowe prawo jazdy.

2. Międzynarodowe prawa jazdy wydają właściwi naczelnicy gmin lub upoważniona przez Ministra Komunikacji organizacja społeczna. Międzynarodowe prawa jazdy wydawane są na podstawie krajowych praw jazdy kategorii A, B, C, D lub E, a okres ich ważności nie może przekraczać 3 lat, jednak nie może być dłuższy niż termin ważności krajowego prawa jazdy.

3. Pojazdem silnikowym może kierować na terytorium Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, jednak nie dłużej niż w ciągu roku od daty przekroczenia granicy Państwa, osoba posiadająca wydane za granicą prawo jazdy krajowe lub międzynarodowe przewidziane w konwencjach dotyczących ruchu drogowego.

4. Obywatel polski w ciągu roku po powrocie z zagranicy do kraju i cudzoziemiec nie korzystający z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych może otrzymać prawo jazdy odpowiedniej kategorii po przedstawieniu ważnego prawa jazdy wydanego za granicą. Jeżeli prawo jazdy wydane za granicą zawiera ograniczenie terminu ważności, ograniczenia ze względu na stan zdrowia lub inne, należy je uwzględnić w krajowym prawie jazdy.

Art. 74. 1. Tramwajem może kierować osoba, która ma pozwolenie.

2. Pozwolenie może uzyskać osoba, która ukończyła 20 lat, ma wymaganą sprawność fizyczną i psychiczną oraz umiejętność czytania i pisania, a także odbyła odpowiednie przeszkolenie i wykazała się niezbędnymi kwalifikacjami.

3. Przepisy art. 72 stosuje się do osób ubiegających się o pozwolenie.

Art. 75. 1. Rowerem może kierować osoba, która ma kartę rowerową, a motorowerem — kartę motorowerową; obowiązek ten nie dotyczy osób mających prawo jazdy.

2. Pojazdem zaprzęgowym może kierować osoba, która ma kartę woźnicy lub prawo jazdy, a jeżeli ukończyła 17 lat — kartę motorowerową lub rowerową.

3. Karty rowerową, motorowerową i woźnicy może uzyskać osoba, która wykazała się niezbędnymi kwalifikacjami oraz osiągnęła wymagany wiek: 10 lat w odniesieniu do karty rowerowej, 15 lat — karty motorowerowej i 17 lat — karty woźnicy.

4. Przewozić na rowerze inną osobę oraz kierować rowerem wieloosobowym lub wielośladowym może osoba, która ukończyła 17 lat, a kierować po jezdni wózkiem inwalidzkim poruszającym się siłą mięśni kierującego — która ukończyła 13 lat.

Art. 76. 1. Uprawnienia do kierowania pojazdami wydaje, w drodze decyzji, naczelnik gminy właściwy ze względu na miejsce zamieszkania osoby ubiegającej się, a w uzasadnionych przypadkach — właściwy ze względu na miejsce czasowego pobytu.

2. Szefom i cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych i misji specjalnych państw obcych oraz organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności, oraz innym osobom

korzystającym z tych przywilejów i immunitetów uprawnienie do kierowania pojazdem wydaje, w drodze decyzji, Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy na wniosek Ministra Spraw Zagranicznych.

Art. 77. Kierowca obowiązany jest zawiadomić naczelnika gminy w ciągu 30 dni:

- 1) o zmianie miejsca zamieszkania w celu odnotowania tej zmiany w prawie jazdy,
- 2) o zagubieniu prawa jazdy; zawiadomienie to stanowi podstawę do wydania wtórnika prawa jazdy; w razie odnalezienia oryginału, wtórnik podlega zwrotowi.

Art. 78. Nie wymaga się odrębnego uprawnienia do:

- 1) prowadzenia po jezdni zorganizowanej kolumny pieszych przez osobę, która ukończyła 18 lat,
- 2) jazdy wierzchem na drodze twardej przez osobę, która ukończyła 17 lat,
- 3) pędzenia zwierząt na drodze twardej przez osobę, która ukończyła 13 lat.

Art. 79. 1. Ministrowie Komunikacji i Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, określają szczegółowe warunki uzyskiwania uprawnień do kierowania pojazdami silnikowymi, zasady szkolenia kierowców oraz wzory dokumentów uprawniających do kierowania pojazdami,

2. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określa wysokość opłat za sprawdzenie kwalifikacji osób ubiegających się o uprawnienie do kierowania pojazdami oraz wysokość wynagrodzenia dla egzaminatorów.

3. Minister Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w porozumieniu z Ministrem Komunikacji, w drodze rozporządzenia, określa zasady szkolenia osób kierujących tramwajami, warunki wydania i cofania pozwoleń na kierowanie tramwajami oraz wzory tych pozwoleń.

4. Minister Komunikacji ustala:

- 1) w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych sposób postępowania w sprawach dotyczących uprawnień do kierowania pojazdami silnikowymi, rowerami i pojazdami zaprzęgowymi oraz określa wzory odpowiednich dokumentów,
- 2) w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej:
 - a) szczegółowe warunki kursowego szkolenia kierowców oraz programy nauczania,
 - b) zasady egzaminowania kierowców, rowerzystów i woźniców,
- 3) w porozumieniu z Ministrami Finansów oraz Pracy, Płac i Spraw Socjalnych wysokość opłat za sprawdzenie kwalifikacji osób ubiegających się o uprawnienia do nauczania w szkoleniu kursowym bądź egzaminowania kandydatów na kierowców i kierowców pojazdów silnikowych oraz wysokość wynagrodzenia członków komisji egzaminacyjnych.

DZIAŁ V

Badanie sprawności fizycznej i psychicznej oraz sprawdzanie kwalifikacji do kierowania pojazdami.

Art. 80. 1. Badaniom sprawności fizycznej i psychicznej, niezbędnej do kierowania pojazdem, podlegają:

- 1) osoby ubiegające się o prawo jazdy,

- 2) osoby ubiegające się o przywrócenie uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym, cofniętego ze względu na stan zdrowia,
- 3) kierowcy skierowani przez organ kontroli ruchu, jeśli uczestniczyli w wypadku drogowym, w którym są zabici lub ranni,
- 4) kierujący pojazdami wezwani przez naczelnika gminy — w przypadkach nasuwających zastrzeżenia co do stanu zdrowia.

2. Osoba wykonująca zawód kierowcy podlega ponadto okresowym badaniom sprawności fizycznej i psychicznej, a mianowicie:

- 1) kierowca autobusu, pojazdu uprzywilejowanego i taksówki osobowej:
 - a) w wieku do 55 lat — co 3 lata,
 - b) w wieku powyżej 55 lat — corocznie,
- 2) kierowca innego pojazdu silnikowego:
 - a) w wieku do 55 lat — co 5 lat,
 - b) w wieku od 55 do 65 lat — co 3 lata,
 - c) w wieku powyżej 65 lat — corocznie.

3. Niezależnie od badań, o których mowa w ust. 1 i 2, niżej wymienione osoby podlegają badaniom psychologicznym:

- 1) ubiegające się o zatrudnienie w charakterze kierowcy: autobusu, trolejbusu, samochodu ciężarowego o dopuszczalnej masie całkowitej powyżej 3,5 t lub używanego do przewozu materiałów niebezpiecznych, pojazdu uprzywilejowanego lub taksówki osobowej,
- 2) przewidziane do szkolenia na kierowców na potrzeby wojska,
- 3) inne, jeżeli lekarz uzna to za wskazane.

4. Przepisy ust. 1 pkt 1, 2 i 3, ust. 2 pkt 1 oraz ust. 3 pkt 1 i 3 stosuje się odpowiednio do osób kierujących tramwajami.

Art. 81. 1. W razie uczestniczenia w wypadku drogowym, w którym są zabici lub ranni, albo uzasadnionego podejrzenia, że kierujący pojazdem znajduje się w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu alkoholu albo podobnie działającego środka może on być, na wezwanie organu kontroli ruchu, poddany badaniom na zawartość tych środków w organizmie.

2. Badania, o których mowa w ust. 1, mogą być dokonywane również w razie braku zgody kierującego, o czym należy go uprzedzić. Kierujący ma prawo żądać medycznego ustalenia stanu jego trzeźwości.

3. Warunki oraz sposób dokonywania tych badań określają odrębne przepisy.

Art. 82. 1. Sprawdzeniu kwalifikacji podlegają:

- 1) kierujący pojazdami wezwani przez naczelnika gminy w razie uzasadnionych zastrzeżeń co do ich kwalifikacji,
- 2) osoby ubiegające się:
 - a) o przywrócenie uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym cofniętego na okres dłuższy niż rok lub w związku z utratą kwalifikacji,
 - b) o zwrot prawa jazdy, którego kierowca był pozbawiony na okres dłuższy niż rok.

2. Przepisy ust. 1 pkt 2 stosuje się odpowiednio do osób kierujących tramwajami.

Art. 83. 1. Minister Zdrowia i Opieki Społecznej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji, Spraw Wewnętrznych i Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, określa zasady i zakres badań sprawności fizycznej i psychicznej osób ubiegających się o prawo jazdy i kierowców, jednostki uprawnione do przeprowadzania badań oraz wzory druków stosowanych w związku z tymi badaniami.

2. Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Zdrowia i Opieki Społecznej, Spraw Wewnętrznych oraz Obrony Narodowej ustala sposób kierowania kandydatów na kierowców i kierowców na badanie w celu sprawdzenia sprawności fizycznej i psychicznej oraz sposób kierowania na badania psychologiczne, zasady i zakres tych badań i jednostki uprawnione do przeprowadzania tych badań.

3. Minister Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych oraz Zdrowia i Opieki Społecznej ustala tryb postępowania w sprawach związanych z badaniami sprawności fizycznej i psychicznej oraz sprawdzaniem kwalifikacji osób kierujących tramwajami.

DZIAŁ VI

Zatrzymywanie praw jazdy, cofanie i przywracanie uprawnień.

Art. 84. 1. Organ kontroli ruchu zatrzyma prawo jazdy za pokwitowaniem w razie:

- 1) znajdowania się kierującego w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu alkoholu albo podobnie działającego środka,
- 2) uzasadnionego podejrzenia, że kierujący popełnił przestępstwo lub wykroczenie, za które może być orzeczony zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych,
- 3) stwierdzenia zniszczenia prawa jazdy w stopniu powodującym jego nieczytelność,
- 4) podejrzenia podrobienia lub przerobienia prawa jazdy.

2. Pokwitowanie zatrzymanego prawa jazdy z przyczyn wymienionych w ust. 1 pkt 2, 3 i 4 uprawnia do kierowania pojazdem w ciągu 3 dni.

3. Zatrzymane prawo jazdy, z wyjątkiem przypadku określonego w ust. 1 pkt 4, organ kontroli ruchu przekazuje niezwłocznie według właściwości kolegium do spraw wykroczeń, prokuraturze lub naczelnikowi gminy.

4. Postanowienie o zatrzymaniu prawa jazdy wydaje:

- 1) prokurator — do czasu sporządzenia aktu oskarżenia i przekazania sprawy do sądu, a po przekazaniu sprawy do sądu — sąd, powiadamiając o tym naczelnika gminy,
- 2) przewodniczący kolegium do spraw wykroczeń — do czasu uprawomocnienia się orzeczenia, powiadamiając o tym naczelnika gminy.

5. Na postanowienie, o którym mowa w ust. 4, służy zażalenie.

6. Decyzję o zatrzymaniu prawa jazdy wydaje naczelnik gminy do czasu wykazania się przez kierowcę posiadaniem wymaganych kwalifikacji lub zgłoszenia się w celu wymiany dokumentu; dotyczy to również przypadków niezgłoszenia się w wyznaczonym terminie na badanie stanu zdrowia.

7. Zwrot zatrzymanego prawa jazdy następuje w drodze postanowienia organu, który je zatrzymał:

- 1) po ustaniu przyczyn, które spowodowały zatrzymanie, lub
- 2) po upływie okresu, na który zostało zatrzymane w drodze postanowienia przewodniczącego kolegium do spraw wykroczeń, chyba że orzeczony został zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych.

8. Przepisy ust. 1—7 stosuje się odpowiednio do pozwoleń oraz kart rowerowych, motorowerowych i karty woźnicy.

9. Przepisu ust. 1 nie stosuje się do szefów i cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych państw obcych oraz misji specjalnych i organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności, a także do innych osób korzystających z tych przywilejów i immunitetów.

Art. 85. 1. Cofnięcie uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym następuje na podstawie decyzji właściwego naczelnika gminy w razie utraty przez kierowcę:

- 1) warunków zdrowia — na podstawie świadectwa o stanie zdrowia,
- 2) kwalifikacji — na podstawie wyniku egzaminu.

2. Szefom i cudzoziemskiemu personelowi przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych i misji specjalnych państw obcych oraz organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności oraz innym osobom korzystającym z tych przywilejów i immunitetów uprawnienie do kierowania pojazdem silnikowym cofa w drodze decyzji Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy.

3. Przywrócenie kierowcy uprawnienia do kierowania pojazdem silnikowym następuje w drodze decyzji naczelnika gminy, a osobom wymienionym w ust. 2 — Prezydenta Miasta Stołecznego Warszawy, po ustaniu przyczyn, które spowodowały jego cofnięcie.

4. Przepisy ust. 1—3 stosuje się odpowiednio do kart rowerowych, motorowerowych i karty woźnicy.

DZIAŁ VII

Kontrola ruchu drogowego.

Art. 86. 1. Czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, kierowanie ruchem i jego kontrolowanie należą do właściwości organów Milicji Obywatelskiej.

2. Organy kontroli ruchu Milicji Obywatelskiej w uzasadnionych przypadkach uprawnione są do:

- 1) legitymowania uczestników ruchu drogowego i udzielania im wiążących poleceń co do sposobu używania drogi i pojazdu,
- 2) sprawdzania dokumentów wymaganych w związku z kierowaniem pojazdem i jego używaniem,
- 3) żądania poddania się przez kierującego pojazdem badaniom w celu ustalenia w organizmie zawartości alkoholu lub podobnie działającego środka,

4) sprawdzenia stanu technicznego, wyposażenia lub masy pojazdu znajdującego się na drodze,

5) zatrzymania — w przypadkach przewidzianych w ustawie — dokumentów stwierdzających uprawnienie do kierowania pojazdem lub jego używania,

6) wydawania poleceń osobom, które spowodowały przeszkody utrudniające ruch drogowy lub zagrażające jego bezpieczeństwu, albo osobom odpowiedzialnym za utrzymanie drogi,

7) uniemożliwienia:

a) kierowania pojazdem osobie znajdującej się w stanie nietrzeźwości lub w stanie po użyciu alkoholu albo podobnie działającego środka,

b) korzystania z pojazdu, którego stan techniczny zagraża bezpieczeństwu lub porządkowi ruchu,

8) używania przyrządów kontrolno-pomiarowych, a w szczególności do badania pojazdów, ich prędkości oraz do stwierdzenia stanu trzeźwości kierujących,

9) usuwania lub przemieszczania pojazdu utrudniającego ruch drogowy lub zagrażającego jego bezpieczeństwu.

3. Przepisów ust. 2 pkt 3—5 nie stosuje się do szefów i cudzoziemskiego personelu przedstawicielstw dyplomatycznych, urzędów konsularnych i misji specjalnych państw obcych oraz organizacji międzynarodowych, korzystających z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych lub konsularnych na mocy ustaw, umów bądź powszechnie uznanych zwyczajów międzynarodowych lub na zasadzie wzajemności, oraz do innych osób korzystających z tych przywilejów i immunitetów.

4. Kontrolę ruchu drogowego w stosunku do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej kierujących pojazdami Sił Zbrojnych lub innymi mogą wykonywać również wojskowe organy porządkowe.

Art. 87. 1. Minister Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia:

- 1) określa organizację i zasady wykonywania kontroli ruchu drogowego,
- 2) może upoważnić do wykonywania czynności z zakresu kontroli ruchu drogowego inne organy lub członków organizacji społecznych,

2. Minister Obrony Narodowej w porozumieniu z Ministrami Komunikacji i Spraw Wewnętrznych określa organizację i zasady kontroli ruchu, o której mowa w art. 86 ust. 4.

DZIAŁ VIII

Zmiany w przepisach obowiązujących.

Art. 88. W ustawie z dnia 19 kwietnia 1969 r. — Kodeks karny w art. 83 dodaje się § 4 w brzmieniu:

„§ 4. Na poczet orzeczonej kary dodatkowej zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych zalicza się okres zatrzymania prawa jazdy.”

Art. 89. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. — Kodeks wykroczeń w art. 29 dodaje się § 3 w brzmieniu:

„§ 3. Na poczet wymierzonej kary dodatkowej zakazu prowadzenia pojazdów mechanicznych zalicza się okres zatrzymania prawa jazdy.”

Art. 90. W ustawie z dnia 20 maja 1971 r. — Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia w art. 66 w § 1 pkt 2 otrzymuje brzmienie:

„2) pod nieobecność sprawcy stwierdzą naocznie lub za pomocą urządzenia pomiarowo-kontrolnego popełnienie wykroczenia, a nie zachodzi wątpliwość co do osoby sprawcy.”

Art. 91. W ustawie z dnia 19 grudnia 1975 r. o niektórych podatkach i opłatach terenowych (Dz. U. Nr 45, poz. 229) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 19 pkt 1 otrzymuje brzmienie:

„1) posiadania przez osoby fizyczne i osoby prawne pojazdów silnikowych i przyczep (naczepek), motorów, transportowych wózków rowerowych i koni oraz posiadania przez osoby fizyczne i prawne nie będące jednostkami gospodarki społecznej jachtów, promów i łodzi;”

2) art. 21 otrzymuje brzmienie:

„Art. 21. Rada Ministrów w drodze rozporządzenia określi wysokość opłaty wymienionej w art. 19, zasady jej ustalania, zwolnienia i ulgi oraz tryb i organy właściwe do wymiaru i poboru tej opłaty.”

DZIAŁ IX

Przepisy przejściowe i końcowe.

Art. 92. Osoba, której cofnięto uprawnienia do kierowania pojazdem samochodowym na stałe na podstawie art. 20 ust. 3 pkt 1 i pkt 2 lit. b) ustawy z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych (Dz. U. Nr 53, poz. 295 i z 1971 r. Nr 12, poz. 115), a od wydania decyzji o cofnięciu uprawnienia upłynęły co najmniej 2 lata, może ubiegać się o przywrócenie uprawnienia; naczelnik gminy przywróci uprawnienie, jeżeli ubiegający się o nie wykáže się niezbędnymi kwalifikacjami oraz przedstawi świadectwo stwierdzające wymagany stan zdrowia.

Art. 93. 1. Prawa jazdy i inne dokumenty uprawniające do kierowania pojazdami, wydane na podstawie do-

tychczasowych przepisów, zachowują ważność do czasu wymiany, której termin określi Minister Komunikacji w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych oraz Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska.

2. Minister Komunikacji określi termin wprowadzenia obowiązku, o którym mowa w art. 42 ust. 4.

Art. 94. W terminie do dnia 31 grudnia 1985 r.:

- 1) pojazdy do nauki jazdy mogą być wyposażone w niebieską tarczę okrągłą z napisem „NAUKA JAZDY” zamiast w znak określony w art. 37 ust. 2,
- 2) dopuszcza się używanie pojazdów nie wyposażonych w znaki określone w art. 47 ust. 1 do przewozu dzieci do szkół i przedszkoli,
- 3) do oznaczania ładunków wystających poza płaszczyzny obrysu pojazdu mogą być używane czerwone lub żółte chorągiewki zamiast brył geometrycznych i pasów białych i czerwonych, określonych w art. 50 ust. 6 pkt 3,
- 4) do osób kierujących pojazdem zaprzęgowym nie przeznaczonym do transportu zarobkowego nie stosuje się przepisu art. 75 ust. 2,
- 5) zachowują moc dotychczasowe przepisy ustalające zasady wydawania dokumentów uprawniających do kierowania trolejbusami.

Art. 95. Tracą moc:

- 1) ustawa z dnia 27 listopada 1961 r. o bezpieczeństwie i porządku ruchu na drogach publicznych (Dz. U. Nr 53, poz. 295 i z 1971 r. Nr 12, poz. 115),
- 2) art. 25 ust. 3 ustawy z dnia 31 stycznia 1961 r. o broni, amunicji i materiałach wybuchowych (Dz. U. Nr 6, poz. 43),
- 3) art. 5 ustawy z dnia 21 maja 1963 r. o substancjach trujących (Dz. U. Nr 22, poz. 116) w zakresie dotyczącym transportu drogowego.

Art. 96. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 1984 r.

Przewodniczący Rady Państwa: *H. Jabłoński*
Sekretarz Rady Państwa: *E. Duda*

Reklamacje z powodu niedoręczenia poszczególnych numerów zgłaszać należy do Administracji Wydawnictw Urzędu Rady Ministrów (ul. Powsińska 69/71, 00-979 Warszawa, skrytka pocztowa 81) po otrzymaniu następnego kolejnego numeru.

Redakcja: Urząd Rady Ministrów — Biuro Prawne, Warszawa, Al. Ujazdowskie 1/3.
Administracja: Administracja Wydawnictw Urzędu Rady Ministrów, ul. Powsińska 69/71, 00-979 Warszawa (skrytka pocztowa 81), tel. 28-90-01 w. 608 i 42-14-78.

Tłoczono z polecenia Prezesa Rady Ministrów
w Zakładach Graficznych „Tamka”, Zakład nr 1, Warszawa, ul. Tamka 3.

Zam. 0155-1300-83.

Cena 40,00 zł